

משנה - סנהדרין - רע"ב

[פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#) • [פרק ו](#) • [פרק ז](#) • [פרק ח](#) • [פרק ט](#) • [פרק י](#) • [פרק יא](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#)

פרק ה

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#)

פרק ו

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק ז

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#) [משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#)

פרק ח

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

פרק ט

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק י

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק יא

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

א

פרק

א

משנה

-

א

פרק

דיני ממונות. דהינו הודאות והלואות: **בשלשה.** הדיוטות. ולא אצרכוהו רבנן לשלשה ממחין **[א]**, שלא תנעל דלת בפני לוין, שמא יכפר הלוח וּלֹא ימצא ממחין לכופו לדין אלא יחיד ממחה או שלשה הדיוטות. אבל גזלות וחבלות בשלשה ממחין, דאלהים כתיב בפרשת שומרים **[ב]** בואלה המשפטים שלש פעמים. ומנה ילפינן שלשה ממחין: **נזק.** אדם או שור המועד שהזיקו, דמשלמים נזק שלם: **חצי נזק.** שור תם שהזיק. ואף על גב דהינו חבלות **[ד]**, אידי דבעי למתני תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה שאינו משלם כמו מה שהזיק, שמשלם יותר, תנא נמי חצי נזק שאינו משלם כמו שהזיק, שהרי משלם פחות. ואידי דתנא חצי נזק תנא נמי נזק: **והמוציא שם רע.** לא מצאתי לכתב בתולים וענשו אתו מאה קסף: **דיני נפשות.** דאם אמת היה הדבר וזנתה תחתיו וסקלוה. ודיני נפשות בעשרים בשלשה כדלקמן. והלכה פחכמים:

מפות. מלקות ארבעים: **בשלשה.** דכתיב (דברים כה) ונגשו אל המשפט ושפטום, שנים, ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד, הרי כאן שלשה: **רבי ישמעאל אומר בעשרים ושלשה.** אתיא רשע רשע, כתיב הקא (שם) והרשיעו את הרשע, וכתיב התם (במדבר לה) אשר הוא רשע למות. מה להלן בעשרים ושלשה, אף כאן בעשרים ושלשה: **עבור החדש.** קדוש החדש (ה). ואידי דבעי למתני עבור שנה תנא נמי עבור החדש: **בשלשה מתחילין.** לראות אם יש להושיב בית דין על כך. אם אחד מהשלשה אומר צריך בית דין לישיב ולעין אם צריכה שנה לעבר, מפני התקופה והאביב והפרות (ו), ושנים אומרים אין צריך, שאין כאן ספק, דודאי אינה צריכה עבור, בטל יחיד במעוטו. שנים אומרים לישיב ואחד אומר שלא לישיב, הולכין אחר השנים, ומוסיפין עוד שנים אחרים שישאו ויתנו בדבר, והרי כאן חמשה. שנים אומרים צריך לעבר ושלשה אומרים אין צריך, בטלו שנים במעוטן. שנים אומרים אינה צריכה ושלשה אומרים צריכה, הולכים אחר הרב, ומוסיפין עוד שנים שיהיו שבעה ומעברין אותה. ובגמרא מפרש דהני שלשה חמשה ושבעה כנגד ברפת כהנים (ז), שיש בפסוק ראשון שלש תבות, ובשני חמש, ובשלישי שבע. והלכה כרבן שמעון

בן

סמיכת זקנים. על ראש פר העלם דבר של צבור. ויש במשמעות הדברים גם מנוי הדין, שהגדול הסומך צריך שיצטרף עמו שנים כפרוזה לסמוך חכם כדי שיקרא רבי וידון דיני קנסות. ולשון סמיכה, משום דכתיב (במדבר כז) ויסמוך את ידיו עליו. ולא דבעי מסמוך ידיה עליה, אלא בשמא קרו ליה רבי (ח). ואין סמיכה בחוצה לארץ, אלא צריך שהסומך והנסמוך יהיו כלן בארץ ישראל, ואז יהיה לו רשות לדון דיני קנסות ואפלו בחוץ לארץ, לפי שסנהדרין נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, אחר שנסמכו בארץ. וכתב הרמב"ם שנראה לו שבזמן הזה שאין לנו סמוך איש מפי איש עד משה רבנו, אם היו מסכימים כל החכמים שבארץ ישראל לסמוך יחיד או רבים, הרי אלו סמוכים ויכולים לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים (ט). והדבר צריך הכרע: **ועריפת העגלה בשלשה.** דכתיב (ויקרא ד) זקני העדה (יא), מעוט זקני שנים, ואין בית דין שקול, הוסיף עליהם עוד אחד הרי שלשה: **ורבי יהודה אומר בחמשה.** וסמכו, שנים. זקני שנים. ואין בית דין שקול, הוסיף עליהם עוד אחד, הרי חמשה. והלכה כרבן יהודה: **מצות חליצה בשלשה.** דכתיב (דברים כה) ונגשה ובמתו אלו לעיני הזקנים, זקנים, שנים. ואין בית דין שקול, הוסיף עליהם עוד אחד,

הרי שלשה. ושנים אחרים שמוסיפים אינו אלא לפרסומי מלתא: מאונין. קטנה יתומה שהשיאה אמה ואחיה לדעתה ויוצאה במאון שממאנת בבעלה, צריך שיהיה בשלשה. וביבמות מוכח דמאון בפני שנים מספיק: נטע רבעי. אם בא לחללו על המעות, וכן מעשר שני, ואין דמיהן ידועים. כגון פרות והרקיבו שאין להם שער ידוע: ההקדשות. הבא לפדותן צריך שלשה לשומן: הערכין המטלטלין. הרי שאמר ערף פלוני עלי, ואין לו מעות לתן כפי הדמים הקצובים בפרשה, ובא לתן מטלטלין, צריך שלשה לשום אותן מטלטלים [יד]: אחד מהן כהן. דבערכין [טו] כהן כתיב (ויקרא כז) כערף הכהן: והקרקעות. ואם אין לו מטלטלין ובא לתן קרקע [טז], צריך שישומו עשרה אנשים ואחד מהן כהן אותה קרקע שיהיה כפי הערף שיש עליו לתן: ואדם פיוצא בהן. ואם אמר דמי פלוני עלי, ששמין אותו כמה הוא יפה למכר בשוק ונותן דמיו, צריך גם כן שיהיו עשרה ואחד מהן כהן בשומא זו:

פרק א - משנה ד

והרגת את האשה ואת הבהמה. הינו רובע. ואתקש לאשה, מה אשה בעשרים ושלשה אף בהמה בעשרים ושלשה: ואומר ואת הבהמה תהרגו. בנרבע כתיב. למדנו רובע ונרבע: כמיתת הבעלים. כלומר כמו שהיה הבעל נדון בעשרים ושלשה, אם היה חיב מיתה [יח]: כל הקודם להרגן זכה. כשהמיתו את האדם. ואין צריך להביאם לבית דין: רבי עקיבא אומר וכו'. בגמרא מפרש דאיכא בין תנא קמא לרבי עקיבא, נחש. דלתנא קמא נחש מיתתו בעשרים ושלשה, ולרבי עקיבא הזאב והארי והדב והנמר והברדלס מיתתו בעשרים ושלשה, אבל נחש, הקודם להרגו זכה, שסלק המזיק מן העולם. והלכה כרבי עקיבא:

פרק א - משנה ה

את השבט. רבו של שבט שעבדו עבודה זרה במזיד, אין דנין אלא בבית דין של שבעים ואחד. דכתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אל שעריך, איש ואשה אתה מוציא אל שעריך, ואי אתה מוציא את השבט אל שעריך, אלא בבית דין הגדול: ולא את נביא השקר. גמר דבר דבר מזקן ממרא, כתיב הקא (שם יח) אשר יזיד לדבר דבר, וכתיב בזקן ממרא (שם יז) כי יפלא ממך דבר, מה זקן ממרא בבית דין הגדול

דְּכַתִּיב (שם) וְקַמַּת וְעֲלִיתָ **[כא]**, אִף נָבִיא שֶׁקָּר בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל: **וְלֹא אֵת לְהוֹן גָּדוֹל**. דָּאֵמַר קָרָא (שְׁמוֹת יח) כָּל הַדְּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיךָ, דְּבָרֵינוּ שֶׁל גָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיךָ. וּמִשָּׁה בְּמִקּוֹם שְׁבַעִים וְאַחַד קָאִי **[כב]**: **וְאִין מוּצִיאִין לְמַלְחַמַת הָרְשׁוּת**. כָּל מַלְחָמָה חוּץ מִמַּלְחַמַת שְׁבַעָה עֲמִמִּין וּמַלְחַמַת עַמְלֵק, קְרוּיָה מַלְחַמַת הָרְשׁוּת: **אֵלֶּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד**. דְּכַתִּיב בְּדוּד (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כז) וְאַחֲרֵי אַחֲתַפֵּל בְּנִיְהוּ בֶן יְהוֹדָע. אַחֲתַפֵּל זֶה יוֹעֵץ, בְּנִיְהוּ בֶן יְהוֹדָע זֶה סִנְהֶדְרִין, שְׁהִיָּה מִפְּלֵא שְׁבַכְלָן וְכָלָן נִגְרָרִים אַחֲרָיו: **עַל הָעִיר**. יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁקְדָּשְׁתָּהּ גְּדוֹלָה מִשָּׂאֵר קְדָשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **וְהַעֲזָרוֹת**. קְדָשְׁתָּן גְּדוֹלָה מִקְדָּשֵׁת יְרוּשָׁלַיִם. וְאִי אֶפְשֶׁר לְחַדֵּשׁ קְדָשָׁה אֵלֶּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד, דָּאֵמַר קָרָא (שְׁמוֹת כה) כָּכֵל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאֵה אוֹתָךְ וְגוֹי וְכוּן תַּעֲשׂוּ **[כג]**, לְדוֹרוֹת. מַה מִשְׁכָּן קְדוֹשׁ עַל פִּי מִשָּׁה שֶׁהוּא בְּמִקּוֹם סִנְהֶדְרִי גְּדוֹלָה, אִף לְתוֹסַפֵּת עִיר וְעֲזָרוֹת עַל פִּי סִנְהֶדְרִי גְּדוֹלָה: **וְאִין עוֹשִׂין סִנְהֶדְרָאוֹת לְשַׁבְּטִים כּוֹ**. כְּדֹאֲשַׁכְחֵן בְּמִשָּׁה דְּאוּקִי סִנְהֶדְרָאוֹת, וּמִשָּׁה בְּמִקּוֹם שְׁבַעִים וְאַחַד קָאִי: **אִין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחַת כּוֹ**. דְּכַתִּיב (דְּבָרִים יז) וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא, אִישׁ וְאִשָּׁה אֶתָּה מוּצִיא אֶל שְׁעָרֶיךָ, לְבֵית דִּין שְׁבַעִירָךְ, וְאִי אֶתָּה מוּצִיא אֶת כָּל הָעִיר אֶל שְׁעָרֶיךָ, אֵלֶּא לְשַׁעַר הַמֵּיחַד **[כה]**: **בְּסִפְרֵי**. עִיר הַמִּבְדֵּלֶת בֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ הָעַמִּים, דְּכַתִּיב מִקְרָבָךְ, וְלֹא מִן הַסִּפְרֵי. וְטַעַמָּא דְקָרָא **[כו]**, שְׁמָא יִשְׁמַעוּ נְכָרִים וְיָבִאוּ וְיַחֲרִיבוּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ אִין מְנִיחִין הָעִיר תַּל עוֹלָם כְּמִשְׁפֵּט עִיר הַנִּדְחַת, אֲבָל הוֹרְגִין אֶת יוֹשְׁבֵיהָ בְּלֵבָד: **וְלֹא שֵׁלֵט**. עִירוֹת. עִיר הַנִּדְחַת בְּבֵית דִּין אֶחָד וּבְמִקּוֹם אֶחָד, כְּלוּמַר קְרוּבִים זֶה לְזֶה. אֲבָל בְּשָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת עוֹשִׂים:

פרק א - משנה ו

וּמִשָּׁה עַל גְּבִיְהֶם הָרִי שְׁבַעִים וְאַחַד. דָּאֵמַר קָרָא (בְּמִדְבָר יא) וְנִשְׂאוּ אֶתְךָ, וְאֵת בְּהִדְיָהוּ **[כז]**: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁבַעִים**. דְּדָרִישׁ אֶתְךָ, בְּדוּמִין לָךְ **[ל]**, וְלֹא שְׁיִהְיָה הוּא יוֹשֵׁב עִמָּהוֹן בְּדִין. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **עֵדָה שׁוֹפְטָת**. עֲשָׂרָה מְחִיבִין: **עֵדָה מְצֻלָּת**. עֲשָׂרָה מְזַכִּין. וְשְׁמַעִינָן מִנֶּה דְצָרִיךְ שְׁיִהְיִו עֲשָׂרִים, שְׁאִם יִחְלְקוּ יִהְיִו עֲשָׂרָה מְחִיבִין וְעֲשָׂרָה מְזַכִּין: **הַטִּיתָךְ לְרַעָה עַל פִּי שְׁנַיִם**. וְהַכִּי קָאֵמַר קָרָא, לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעוֹת, לְחַיֵּב עַל פִּי אֶחָד שְׁיִהְיָה יֹתֵר עַל הַמְּזַכִּין. אֲבָל אַחֲרֵי רַבִּים, לְהַטּוֹת בְּשָׁנִים, אֶפְלוּ לְרַעוֹת, כְּשִׁיְהִיו שְׁנַיִם מְחִיבִין יוֹתֵר עַל הַמְּזַכִּין. הַלְּפָךְ עַל כְּרַחֲךָ עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בְּעִינָן, דְּבָצִיר מְעֲשָׂרָה מְזַכִּין לִיכָא לְמִימַר, דְּהָא כְּתִיב וְהַצִּילוּ הָעֵדָה, וְתוּ לֹא מִשְׁפַּחַת חוּבָה בְּבָצִיר מִשְׁנַיִם עֲשָׂר: **וְאִין בֵּית דִּין שֶׁקוּל**. אִין עוֹשִׂין בֵּית דִּין זוּגוֹת, שְׁאִם יִחְלְקוּ לְחֻצָּאִים הָיִי לְהוּ פְּלַגָּא וּפְלַגָּא וְלֹא מִשְׁפַּחַת לֵה הַטִּיתָךְ לְטוֹבָה עַל פִּי אֶחָד. הַלְּפָךְ מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד וְהוּוּ לְהוּ עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה: **מֵאָה וְעֲשָׂרִים**. מְפָרֵשׁ בְּגִמְרָא, עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה,

סנהדרין קטנה. ושלש שורות של עשרים ושלשה עשרים ושלשה יושבים לפניהם, שאם הצרכו להוסיף על הדינים מוסיפים מהם. ועשרה בטלנים [לג], עשרה בני אדם בטלנים מכל מלאכה שיושבים תמיד בבית המדרש. ושני סופרים לכתב דברי המזכין ודברי המחייבין. ושני חזנים, שמשי בית דין להלקות החיב ולהזמין [לד] בעלי הדין. ושני בעלי דינין [לה]. ושני עדים. ושני זוממין [לו]. ושני זוממי זוממין [לז]. ושני גבאים, ושלשי לחלק הצדקה, שצדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה. ורופא [לח] אמן להקיו דם. ולבלר [לט]. ומלמד תינוקות. הרי מאה ועשרים: **מאתים ושלשים פנגד שרי עשרות**. דהינו עשרים ושלשה עשריות, שיהא כל דין שר של עשרה. דבציר משרי עשרה לא אשכחון שררה. ואין הלכה כרבי נחמיה:

ב

פרק

א

משנה

-

ב

פרק

כהן גדול. אינו יוצא אחר המטה. דלמא אתי למנגע מתוך טרדתו, ורחמנא אמר (ויקרא כא) ועל כל נפשית מת לא יבא: **הן נכסין והוא נגלה**. כיון שנתכסו נושאי המטה מן המבוי, כלומר שיצאו ממנו, הוא נגלה ונכנס בתוכו. אבל כל זמן שהן נגליו ונראין במבוי, הוא נכסה ממנו, שאינו נכנס לתוכו: **ויוצא עמהן עד פתח העיר**. שבעיר מצויין מבואות ויכול להתכסות מהן. אבל חוץ לעיר ליכא הפרא: **שנאמר ומן המקדש לא יצא**. רבי יהודה דריש ומן המקדש לא יצא כל עקר. ורבי מאיר דריש [ג] ומקדשתו לא יצא, כלומר יזדהר שלא יבא לידי מגע, ובתוך העיר שיש מבואות איכא הפרא ומזדהר. והלכה כרבי יהודה: **וכשהוא מנחם את אחרים**. דבמת שאינו שלו כלי עלמא מודו דיכול הוא לילך, דלא טריד ולא אתי למנגע. וכשחוזרין מן הקברות ועומדין בשורה לנחם האבלים וכל העם עוברים זה אחר זה ומנחמין האבל שעומד במעמדו וכל אחד אומר לו תתנחם מן השמים, והממנה ממצעו. שהוא הולך לימין כהן גדול וכל העם משמאלו, נמצא כהן גדול באמצע [ד]: **הממנה**. הוא הסגן, שהוא ממנה לעבד תחת כהן גדול אם יארע פסול בכהן גדול ביום הכפורים [ה]: **אנו כפרתך**. בנו תתפפר אתה ואנחנו תחתיך לכל הראוי לבא עליך: **וכשמברין אותו**. שאבל אסור לאכל סעדה ראשונה משלו,

וּקְרוּבוֹ וְאוֹהָבָיו מְאֻכְלִין אוֹתוֹ: **מְסִבִּין עַל הָאָרֶץ**. הֵן מְצִרִין וּמִתְאַבְּלִין בְּצַעְרוֹ: **וְהוּא מְסִב**. בְּכַבּוּד עַל הַסִּפְסָל:

פרק ב - משנה ב

הַמֶּלֶךְ לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ. וְדוֹקָא מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאִינָם נִשְׁמָעִים לְדַבְּרֵי חֲכָמִים {ז}. אֲבָל מֶלֶךְ מִמְּלָכֵי בֵּית דָּוִד, דָּן וְדָנִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר (יִרְמְיָה כ"א) בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר ה' דִּינֵנו לְבַקֵּר מִשִּׁפְט {ח}: **אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ**. דְּמֶלֶךְ שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל {י"א}, וְגִנְאֵי הוּא לוֹ שְׁתַּחֲלֹץ וְיִרְקָה בְּפָנָיו. וְכָל שְׂאִינָה בֵּת חֲלִיצָה אֵינָה בֵּת יְבוּס {י"ב}. וְכֵן הִלְכָה: **מֶלֶךְ נוֹשֵׂא אֶלְמָנְתוֹ שֵׁל מֶלֶךְ**. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּהֵא:

פרק ב - משנה ג

אֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח פְּלִטְרִין שְׁלוֹ. שְׁגִנְאֵי הוּא לְמֶלֶךְ לְהִרְאוֹת עֲגֻמַת נֶפֶשׁ לְפָנֵי הָעָם: **לְפִיֵּס אֶת הָעָם**. כְּדִי שְׂיַכִּירוּ שְׁלֹא בְעֶצַת דָּוִד הָרַג יוֹאֵב אֶת אַבְנֵר. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **דְּרָגֵשׁ**. מֵטָה:

פרק ב - משנה ד

לְמַלְחַמַת הַרְשׁוֹת. מַלְחַמַת שְׂאָר אַמּוֹת חוּץ מִמַּלְחַמַת עַמְלֶק וּמַלְחַמַת שִׁבְעָה עַמּוּמִין: **וּפּוֹרֶץ**. גָּדַר שֶׁל אַחֲרַיִם: **לַעֲשׂוֹת לוֹ דְּרֹךְ**. לְלַכֵּת לְכַרְמוֹ וּלְשַׁדְּהוֹ: **וְאֵין מִמַּחִין בְּיָדוֹ**. אֵין מְעַכְּבִין עָלָיו: **חֶלֶק בְּרֵאשׁ**. חֶלֶק הַיִּפָּה בּוֹרֵר רֵאשׁוֹן. וְנוֹטֵל מִחֻצָּה {ט"ו} מִכָּל הַבָּזָה: **אֵלֶּא שְׂמִנָּה עֲשָׂרָה**. שְׁהַרֵי דָּוִד הָיוּ לוֹ שֵׁשׁ נָשִׁים וְקֹאמֵר לִיה נְבִיא וְאִם מְעַט וְאִסִּיפָה לָךְ כֹּהֲנָה וְכַהֲנָה, כֹּהֲנָה קָמָא שִׁית, בְּתָרָא שִׁית, הָרִי שְׂמִנָּה עֲשָׂרָה: **מִרְבָּה הוּא לוֹ**. יוֹתֵר מִשְׂמִנָּה עֲשָׂרָה. וְשֵׁלֶשׁ מַחֲלוּקוֹת יֵשׁ בְּדָבָר. תִּנְאָ קָמָא סָבַר נוֹשֵׂא שְׂמִנָּה עֲשָׂרָה וְאַפְלוֹ פְּרוּצוֹת, וְיוֹתֵר מִשְׂמִנָּה עֲשָׂרָה לֹא יִשָּׂא וְאַפְלוֹ כְּשֵׁרוֹת, שְׁכָף הוּא גִזְרַת הַכְּתוּב. רַבִּי יְהוּדָה סָבַר נוֹשֵׂא שְׂמִנָּה עֲשָׂרָה וְאַפְלוֹ פְּרוּצוֹת,

ויותר משמנה עשרה פרוצות לא ישא, וכשרות והגונות ישא כמו שירצה. ופליג אתנא קמא בחדא. רבי שמעון סבר אפלו אחת פרוצה לא ישא, וכשרות והגונות לא ישא יותר משמנה עשרה. ופליג אתנא קמא בחדא ואדרבי יהודה בתרתי. והלכה כתנא קמא: **אלא כדי מרפבתו**. דוקא סוסיס בטלים להרחיב דעתו ולהתגדל ברב סוסיס [אסור]. אבל כדי רכבו ופרשיו להלחם באויביו מתר: **אפסניא**. שכל חילות הנכנסים ויוצאים עמו כל השנה [כ]: **וכותב לו ספר תורה לשמו**. חוץ מספר תורה שחייב כל אדם מישראל להיות לו ספר תורה [כא], והוא מנח בבית גנזיו. וספר תורה שכותב לשמו כשהוא מלך נכנס ויוצא עמו תמיד: **מסב**. על השלחן:

פרק	ב	-	משנה	ה
כשהוא	מסתפר.	כשמגלח	שער	ראשו:

פרק ג

פרק	ג	-	משנה	א
-----	---	---	------	---

זה בורר לו אחד. אחד מהבעלי דינין בורר לו דין אחד לדונו ולהפך בזכותו, וכן השני בורר לו דין אחד. ושני הבעלי דינים ביחד בוררים להם עוד דין שלישי, ומתוך כך יצא דין אמת לאמתו, דציתי בעלי דינים דינא ואמרי קושטא קא דיני לן, דסבר החיב הרי אני בעצמי ברתתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך [ב]. והדין השלישי בעצמו נוח לו להפך בזכות שניהם, מפני ששניהם ברו אותו: **וחכמים אומרים שני הדינים בוררים להם אחד**. בלא דעת הבעלי דינים [ג]. כדי שלא יהיה לבו של זה השלישי נוטה אצל אחד מהן. והלכה כחכמים: **זה פוסל דינו של זה**. יכול הוא לומר לא אדון לפני בית דין [ה] שבררת: **בזמן שמביא עליהן ראיה**. שזה מביא ראיה על דין שברר זה, לפסלו: **אבל אם הם פשרים וממחים**. הכי קאמר, אבל אם היו כשרים שאינן לא קרובים ולא פסולים, אף על

פי שהם יושבי קרנות נעשו כממחין ואינו יכול לפסלן. ופסק ההלכה בזה, כשקבלו בעלי הדין מי שידין להם בין יחיד בין רבים, ופסק עליהם את הדין, דינו דין ואין סותרין דינו ואף על פי שאינו ממחה לרבים. ואם נודע שטעה, אם בדבר משנה טעה או בדבר המפרש בגמרא, מחזירים הדבר כשהיה ודנין בו כהלכה. ואם אי אפשר להחזיר, כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים, פטור הדין מלשלים **[ז]** מאחר שקבלוהו עליהם, שאף על פי שגרם להזיק **[ז]**, לא נתפגן להזיק. ואם טעה בשקול הדעת, והוא בדבר שנחלקו בו תנאים או אמוראים או גאונים, וסוגיא דעלמא כחד מניהו **[ח]** ודן זה הדין כדברי אותו הגאון שאין סוגית העולם כמותו, אם לא נשא ונתן ביד יחזר הדין, ואם אי אפשר להחזיר ישלים מביתו, ואם נשא ונתן ביד, מה שעשה עשוי וישלים מביתו **[ט]**. ודין שלא קבלו אותו בעלי הדין אלא שעמד מאליו או מנה אותו המלך או קצת זקני הקהל העמידוהו, אם אינו ממחה לרבים, אף על פי שנטל רשות מראש הגולה, אין דיניו דין, בין טעה בין לא טעה **[י]**, ואינו בכלל הדינין אלא בכלל בעלי זרוע, וכל אחד מבעלי דינין אם רצה סותר דינו וחוזר ודן בפני בית דין. ואם טעה ולא נשא ונתן ביד יחזיר הדין, ואם אי אפשר להחזיר ישלים מביתו כדין כל גורם להזיק **[יא]**, ואם נשא ונתן ביד ישלים מביתו וחוזר ונוטל מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. וממחה לרבים שקבלו אותו בעלי דינים או שנטל רשות מראש גולה אף על פי שלא קבלו אותו בעלי דינים, הואיל והוא ממחה, אם טעה בין בדבר משנה בין בשקול הדעת ואי אפשר להחזיר הדין, פטור מלשלים. וממחה שנטל רשות מראש גולה יש לו לכוף לבעלי הדין שידינו לפניו, בין רצו בין לא רצו, בין בארץ בין בחוץ לארץ. ומי שנטל רשות מן הנשיא שבארץ ישראל אינו יכול לכוף לבעלי הדין אלא בארץ ישראל בלבד **[יב]**. וממחה הוא מי שקלמך בתורה שבכתב ושבעל פה ויודע לסבר להקיש ולהבין דבר מתוך דבר [הוא הנקרא ממחה]. וכשהוא נפר וידוע ונצא טבעו אל אנשי דורו, נקרא ממחה לרבים, והוא יכול לדון יחידי ואפלו לא נקט רשות מראש הגולה **[יג]**: **זו פוסל עדיו של זה**. פלוגתיהו דרבי מאיר ורבנן מוקי לה בגמרא, כשאמר בעל דין יש לי שתי כתי עדים בדבר, והביא כת ראשונה, ועמד בעל דין שכנגדו עם אחר ואמר פסולין הן. רבי מאיר אומר יכול הוא עם אחר לפסלן, ולא נוגע בעדות הוא שהרי אמר יש לי כת אחרת. ואם בקש ולא מצא, יפסיד **[יד]**. ורבנן סברי אף על גב דאמר תחלה יש לי שתי כתי עדים יכול לחזר ולומר אין לי אלא אלו, ונמצא זה שבא לפסלן נוגע בעדות הוא, ולא מפסלי אפמיה. והלכה פחכמים:

פרק
ג
-
משנה
ב

נאמן עלי אבא. להיות דין **[טו]**, אף על פי שהוא פסול מן התורה לדוניי

לא לזכות ולא לחובה, כְּדִנְפָקָא לֹן מְלֵא יוֹמְתוֹ אָבוֹת עַל בָּנִים : נֶאֱמָנִים
עָלֵי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בְקָר. לְדוֹן. דְּאֵלוּ לְעֵדוֹת, רוּעֵי בְקָר כְּשָׂרִים הֵן : רַבֵּי מֵאִיר
אוֹמֵר יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. אֶפְלוּ לְאַחַר גְּמַר דִּין, לְאַחַר שֶׁקִּבַּל הַדִּין הָעֵדוֹת וְאָמַר
אִישׁ פְּלוֹנִי אֶתְּהָ זָכָאִי [יז] : אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. לְאַחַר גְּמַר דִּין בְּלִבָּד הוּא
דְּפָלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבֵּי מֵאִיר. דְּאֵלוּ קִדָּם גְּמַר דִּין מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבֵּי
מֵאִיר דִּיכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְאִם קִנּוּ מִיָּדוֹ נְמִי שֶׁמִּקְבֵּל עָלָיו עֵדוֹת אִישׁ פְּלוֹנִי אוֹ
דִּינוֹ שֶׁל אִישׁ פְּלוֹנִי, אֶפְלוּ קִדָּם גְּמַר דִּין אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, שְׂאִין לְאַחַר
קִנְיָן פְּלוֹס. וְכֵן הִלְכָה : דוֹר לִי בְּחַיֵּי רֵאשֶׁה. נִדְר לִי בְּחַיֵּי רֵאשֶׁה וְאֶתָּן לָהּ
מֵה שְׂאֶתְהָ תוֹבֵעַ [יח]. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר וּמְחוּל לָהּ [יט] מֵה שְׂאִישׁ לִי אֶצְלָהּ.
וְנִדְר לוֹ אוֹ קִנּוּ מִיָּדוֹ אֶף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא נִדְר, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, כְּדַבְּרֵי
חֲכָמִים. וְכֵן הִלְכָה :

פרק ג - משנה ג

ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד : המשחק בקביא. פסול לעדות לפי שאינו
מתעסק בשיבו של עולם, ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה
וגמילות חסדים, או בסחורה ואמנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם :
והמלוה ברבית. אחד הלזה [כא] ואחד המלוה שניהם פסולין, דקימא לן
המלוה והלזה שניהם עוברים בלא תעשה [כב] : ומפריחי יונים. אית
דמפרישי מין ממיני השחוק, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כף וכף [כג].
ואית דמפרישי שמגדל יונה מלמדת להביא יונים לבית בעליה בעל כרחו.
ויש בהן גזל מפני דרכי שלום, ולא גזל גמור [כד] : וסוחרי שביעית. עושין
סחורה בפרות שביעית. והתורה אמרה (ויקרא כה) והיתה שבת הארץ לכם
לאכלה, ולא לסחורה : רבי שמעון אומר וכו'. בגמרא מפרש מלתיה דרבי
שמעון הכי, בתחלה היו קוראים אותם אוספי שביעית, כלומר אוספי
פרות שביעית לעצמן היו פסולים לעדות כמו סוחרי פרות שביעית :
משורבו האנסין. השואל מנת המלך כף וכף כורין תבואה בכל שנה, והיו
צריכין לאסוף תבואה של שביעית לפרע מפנה מנת המלך, חזרו לומר
סוחרי פרות שביעית בלבד הם פסולים, אבל אוספי תבואת שביעית לתת
למלך כשרים לעדות, כיון שאין אוספים לאצר לעצמן. ולענין פסק הלכה,
כל מי שעבר עברה שחיב עליה מיתת בית דין או כרת או מלקות, פסול
לעדות [כה]. דמחיב מיתה נקרא רשע, דכתיב (במדבר לה) אשר הוא רשע
למות, ובחיבי מלקות כתיב (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע, והתורה
אמרה (שמות כג) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס, ודרשינן אל תשת
רשע עד. ואם לקה חזר להכשרו, דכתיב ונקלה אחיד לעיניך, כיון שלקה
הרי הוא כאחיד. ואם לקח ממון שלא כדין, אף על פי שאינו חיב ביה לא
מיתה ולא מלקות, פסול לעדות, כגון גנב וגזלן ומלוה ברבית [כו]. ואם
לקח ממון שיש בו אסור דרבנן, פסול לעדות מדרבנן, כגון מפריחי יונים,

וְחַמְסוֹ דִּיהִיב דְּמִי **[כז]** וְלוֹקַח הַחֶפֶץ שֶׁאֵין הַבְּעָלִים רוֹצִים לְמַכְרוֹ, וְהַגְבָּאִים וְהַמוֹכְסִים שֶׁלוֹקָחִים לְעֶצְמוֹ **[כח]**, וּמְקַבְּלֵי צְדָקָה מִן הַנִּזְכָּרִים בַּפְּרָהֶסְיָא **[כט]**, אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִדְּרַבָּנָן, וְאֵין עֵדוּתָן בְּטֵלָה עַד שְׂיִכְרִיזוּ עֲלֵיהֶם וַיִּפְרְסְמוּ אוֹתָן. אָבֵל פְּסוּלֵי עֵדוּת שֶׁל תּוֹרָה אֵין צָרִיכִין הַכְרָזָה. וְכֹל הַפְּסוּלִין לְעֵדוּת, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, אִם נוֹדַע מִעֲנִינָם שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה וְהִמָּמוֹן שֶׁלְקָחוּ שֶׁלֹּא כַּדִּין הִחְזִירוּהוּ וְעָשׂוּ סִיג וְגָדַר לְעֶצְמוֹן בְּאוֹתוֹ דְּבַר שְׁחָטְאוּ בוֹ שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹתוֹ עוֹד, הֲרִי אֵלּוּ חֲזָרוּ לְהַכְשֵׁר. וּמִשְׁחַק בְּקִבְיָא אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּזָה גִּזְלֵי אֶפְלוּ מִדְּבָרֵיהֶם, הֵם פְּסוּלִים לְעֵדוּת, לְפִי שֶׁאֵין מִתְעַסְקִין בִּישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵין בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם. וְדוֹקָא שֶׁאֵין לָהֶם מְלָאכָה וְאַמְנוּת אֵלָּא הִיא, כְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְכוּ הִלְכָה. וְאִימְתֵי חֲזָרְתָן, מְשִׁישְׁבָרוּ פְּסַפְסִיָּהוֹן **[לב]** וַיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם דְּאַפְלוּ בַחֲנָם

לא

פרק ג - **משנה ד**

וּבַעַל אַחוּתוֹ וְכוּ'. מִשׁוּם דְּבַעַל כְּאִשְׁתּוֹ **[לה]**: וְגִיסוֹ. בַּעַל אַחוּת אִשְׁתּוֹ: הֵם וּבְנֵיהֶן וְחַתְנֵיהֶן. וְדוֹקָא בְּנִים וּבָנוֹת שֵׁישׁ לוֹ לְגִיסוֹ מֵאַחוּת אִשְׁתּוֹ. אָבֵל אִם יֵשׁ לוֹ בְּנִים מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת, אוֹ חַתְנָיִם נְשׂוּאִים לְבָנוֹת שֵׁישׁ לוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת, אֵינָן חֲשׁוּבִין קְרוֹבִין **[לו]**: וְחוּרְגוֹ. בֶּן אִשְׁתּוֹ מֵאִישׁ אַחֵר. הוּא בְּלִבְד חֲשׁוּב קְרוֹב, אָבֵל בֶּן חוּרְגוֹ וְחַתָּן חוּרְגוֹ לֹא. וְאִשְׁתּוֹ חוּרְגוֹ לֹא יַעֲיֵד לָהּ, דְּאִשָּׁה כְּבַעֲלָהּ. וְהָאֲחִים זֶה עִם זֶה, בֵּין מִן הָאָב בֵּין מִן הָאִם, הֲרִי הוּן רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. וּבְנֵיהֶם זֶה עִם זֶה, שְׁנֵי בְּשָׁנֵי. וּבְנֵי בְּנֵיהֶם זֶה עִם זֶה, שְׁלִישִׁי בְּשָׁלִישִׁי. וְלַעוֹלָם שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן כְּשֵׁר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁלִישִׁי בְּשָׁנֵי. אָבֵל שְׁנֵי בְּשָׁנֵי וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנֵי בְּרֵאשׁוֹן, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים. וְכַדְרִיךְ שְׁאֵתָה מוֹנָה בְּזָכְרִים כֶּךָ אֵתָה מוֹנָה בְּנִקְבוֹת, וְכֹל אִשָּׁה שְׁאֵתָה פְּסוּלָה לָהּ כֶּךָ אֵתָה פְּסוּלָה לְבַעֲלָהּ, וְכֹל אִישׁ שְׁאֵתָה פְּסוּל לוֹ כֶּךָ אֵתָה פְּסוּל לְאִשְׁתּוֹ: אָבֵל מִשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה דּוּדוֹ וּבֶן דּוּדוֹ. וְאֵין הִלְכָה כְּמִשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה: וְכֹל הָרֵאשִׁי לְיִרְשׁוֹ. תַּשְׁלוּם מִשְׁנָתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא הִיא וְלֹא מִמִּשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה **[לז]**. וְכֹל הָרֵאשִׁי לְיִרְשׁוֹ, דְּהֵינּוּ קְרוֹבֵי הָאָב. אָבֵל קְרוֹבֵי הָאִם כְּגוֹן אַחֵי אִמּוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ, כְּשֵׁר לוֹ, שֶׁהֲרִי אֵין אַחֵי אִמּוֹ **[לט]** רֵאשִׁי לְיִרְשׁוֹ. אָבֵל הוּא רֵאשִׁי לְיִרְשׁוֹ אַחֵי אִמּוֹ, לְפִיכֶךָ הוּא פְּסוּל לְהַעֲיֵד לוֹ: הִיא קְרוֹבָה. כְּגוֹן חַתְנָנוּ וְרֵאשִׁי לְיִרְשׁוֹ מִחַמַּת אִשְׁתּוֹ: וְנִתְרַחַק. שְׁמִתָּה אִשְׁתּוֹ קִדְּם שְׁרָאָה עֵדוּת זוֹ: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וְכוּ'. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ג - משנה ה

שׁוֹשְׁבֵינוּ. רָעוּהוּ בִימֵי חֶפְתּוֹ, פָּסוּל לּוֹ כָּל יְמֵי חֶפְתּוֹ: לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּד. לְהַעֲיֵד שְׁקָר מְשׁוּם אֵיבָה וְאַהֲבָה. וְכֵן הִלְכָה. וְדוֹקָא בְּעֵדוּת פְּלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֶיהָ. אֲבָל בְּדִין מוֹדוּ רַבָּנָן דְּפָסוּל לּוֹ לְדוֹן [מא], דְּאֵי רַחֲמִים לִיהָ אֵינּוּ רוּאָה לּוֹ חוּבָה, וְאֵי סָנִי לִיהָ לֹא מְצִי לְאַפּוֹכִי בְּזָכוּתָא:

פרק ג - משנה ו

וּמֵאֵימִין עֲלֵיהֶם. מוֹדִיעִים אוֹתָם שֶׁהִשׁוּכְרִים עַדִּי שְׁקָר הֵן עֲצָמָן מְבִזִּין אוֹתָן וְקוֹרְאִים לָהֶן רְשָׁעִים, דְּכֹתִיב בְּנְבוֹת (מְלָכִים א כא), וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנַיִם אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל נֶגְדוֹ, שְׂיוּעֲצֵי הַמֶּלֶךְ [מג] שֶׁהֵיוּ יוֹעֲצִים לְשַׁכְּרָן קוֹרְאִים לָהֶן בְּנֵי בְלִיעֵל: הוּא אָמַר לִי. הִלְוָה אָמַר לִי: לֹא אָמַר כְּלוּם. דְּעֵבִיד אֵינִישׁ דְּאָמַר פְּלוֹנֵי נוֹשָׁה בִּי, כְּדִי שְׁלֹא יִחְזִיקוּהוּ עֲשִׂיר: הוֹדָה לוֹ. שֶׁהֵיוּ שְׁנִיחָם בְּפִנְיָנוּ, וְלִהְיוֹת לּוֹ נִתְפָּוֵן, לְהִיּוֹת לּוֹ עֲדִים בְּדָבָר: אֲפֹלוּ שְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְבִים וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ יוֹסִיפוּ דִּינָיִם. וְאִף עַל גַּב דְּאֵי הָוָה פְּלִיג עֲלֵיהוּ הָוָה בְּטַל בְּמַעוּטוֹ, כִּי אָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ הָוִי כְּמוֹ שְׁלֹא יֵשֵׁב בְּדִין, נִמְצָא הַדִּין בְּשְׁנַיִם וְאֵן שְׁלֶשָׁה בְּעֵינָן:

פרק ג - משנה ז

הֵיוּ מְכַנְיִסִין אוֹתָן. לְבַעֲלֵי דִינָיו. שְׁלֹאֲחַר שֶׁשָּׁמְעוּ טַעֲנוּתֵיהֶן הֵיוּ מוֹצִיאִין אוֹתָן [מח] לַחוּץ כְּדִי שֶׁיִּשְׁאֲאוּ וְיִתְּנוּ בְּדָבָר וְלֹא יִשְׁמְעוּ הַבְּעֲלֵי דִינָיִם מִי מְחַיְב וּמִי מְזַכֶּה [מט]:

פרק ג - משנה ח

הָבֵא רְאִיָּה. שְׁטַר זְכוּת: הֵרִי זֶה אֵינּוּ כְּלוּם. שֶׁהֲרִי אָמַר אֵין לִי. וְחִישִׁינָן שְׁמָא זִיף אוֹ שְׁכַר עַדִּי שְׁקָר: אָמַר רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְכוּ'. וְאֵין הִלְכָה

כָּרְבוּ שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל: קָרְבוּ פְּלוּנִי וּפְלוּנִי וְהַעֲיִדוּנִי. בְּהָא אָפְלוּ רַבּוּן שְׁמַעוּן בֶּן גַּמְלִיאֵל מוֹדָה. דְּכִינּוּן שְׁהִיָּה יוֹדַע בְּהוּן וְאָמַר אֵין לִי, וְנִדְאֵי שְׁקָרוּן הוּא. אָבֵל [נד] הַטּוֹעֵן יֵשׁ לִי עֵדִים אוֹ רְאִיָּה בְּמַדִּינַת הַיָּם, אֵין שׁוֹמְעֵין לוֹ לְעֵנוֹת הַדִּין עַד שְׁיִשְׁלַח לְמַדִּינַת הַיָּם, אָלֵא פּוֹסְקִין אֶת הַדִּין כְּפִי מַה שְׁרוּאִין מִמֶּנּוּ עֲכָשְׁיוּ, וּכְשִׁיבִיא עֵדִים אוֹ רְאִיָּה סוֹתֵר אֶת הַדִּין וְחוֹזְרִים וְדָנִים כְּפִי הָעֵדִים אוֹ הָרְאִיָּה שְׁהִבִיא: אָפְנִדְתּוּ. חֲגוּרְתּוּ [נה]. וְאִית דְּמַפְרְשֵׁי מְלַבּוּשׁ הַסְּמוּדָּ לַבְּשָׂרוֹ:

פרק ד

פרק ד - משנה א

אֶחָד דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְכוּ' שְׁנֹאמַר מִשְׁפֵּט אֶחָד יְהִיָּה לְכֶם. וּבְדִינֵי נִפְשׁוֹת כְּתִיב (דְּבָרִים יג) וְדַרְשֵׁת וְחֻקֵּי תוֹרָה. וְזִהוּ דִין תוֹרָה. אָבֵל אָמְרוּ חֲכָמִים שְׁאִין מְאָרִיכִין [א] בְּדַרְיָשָׁה וְחֻקֵּיָה בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, שְׁלֵא תִנְעַל דְּלֵת בְּפִנֵי לוּין. אָלֵא אִם כֵּן רְאוּ בֵּית דִּין שְׁהַדִּין מְרַמָּה. וְדַרְיָשָׁה וְחֻקֵּיָה הוּא הַשְּׂאֵלָה בְּעֵנָן בְּעֵצְמוֹ, כְּגוֹן כְּפָה הַלְוָהוּ וּמְתֵי הַלְוָהוּ וּבְאִיזָה עֵנָן הַלְוָהוּ וּבְאִיזָה מְקוֹם הַלְוָהוּ. וְיֵשׁ מִין אַחַר מִן הַשְּׂאֵלָה שְׁנִקְרָאת בְּדִיקָה, וְאִינוּ בְּעֵנָן בְּעֵצְמוֹ, כְּגוֹן שְׁיִשְׁאֲלוּ לוֹ מַה הִיָּה לְבוּשׁ, כְּלִים שְׁחוּרִים אוֹ כְּלִים לְבָנִים, עוֹמֵד הִיָּה אוֹ יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר שְׁהַלְוָהוּ: פּוֹתְחִים. מִשְׁאוֹ וּמִתְנוֹ שֶׁל דִּין. בֵּין לְזָכוֹת בֵּין לְחוּבָה: מַחְזִירִין. סוֹתֵרִין אֶת הַדִּין אַחַר שְׁגִמְרוּהוּ וְנִדְעוּ שְׁטָעוּ: וְאִין הַכֹּל מְלַמְּדִין חוּבָה. שְׁאִם אָמַר אֶחָד מִן הַתְּלָמִידִים [ו] יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלְיוֹ חוּבָה אֵין שׁוֹמְעֵין לוֹ: דְּנִים בְּיוֹם וְגוֹמְרִין בְּלִילָה. דְּכְתִיב (שְׁמוֹת יח) וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת, וּכְתִיב (דְּבָרִים כא) וְהִיָּה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו [ז], הָא כִּיצַד, יוֹם לְתַחֲלַת דִּין, וְלִילָה לְגִמְרַת דִּין [יא]: דְּנִין בְּיוֹם וְגוֹמְרִין בְּיוֹם. דְּכְתִיב (בְּמִדְבָר כה) וְהוֹקַע אוֹתָם לְה' נֶגֶד הַשָּׁמַיִם: גּוֹמְרִים בּוֹ בְּיוֹם בֵּין לְזָכוֹת בֵּין לְחוּבָה [וכו']. דְּאָמַר קָרָא (יִשְׁעִיָּה א) מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט צִדֵּק יִלִּין בָּהּ: לְפִיכָד אֵין דְּנִים לֹא בְּעָרֵב שִׁבְתָּ. שְׁנִמְצָא גִמְרַת דִּינוּ בְּשִׁבְתָּ, וְלִהְשִׁהוּתוֹ אַחַר שִׁבְתָּ [יב] אֵי אֶפְשָׁר מִפְּנֵי עֲנוּי הַדִּין, וְלִדְוֵנוּ בּוֹ בְּיוֹם אֵי אֶפְשָׁר, שְׁאִין אַרְבַּע מֵיתוֹת בֵּית דִּין דּוֹחִין אֶת הַשִּׁבְתָּ, שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת לה) לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם [יג] בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ, לְמַד עַל מַחְזִיבֵי שְׂרָפָה שְׁאִין שׁוֹרְפִין אוֹתוֹן בְּשִׁבְתָּ, וְהוּא הַדִּין לְשִׂאָר חֲזִיבֵי מֵיתוֹת:

פרק ד - משנה ב

מִן הַצֵּד. מִן הַקְּטָנִים בְּחֻמָּה שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִים בְּצַד. דָּאָמַר קָרָא (שם כג) וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב, וְכַתִּיב רֵב, כְּלוּמַר לֹא תַעֲנֶה עַל מַפְלָא שְׁבִיבִית דִּין וְלִנְטוֹת מִדְּבָרָיו [טו], לְפִיכָּךְ אֵין שׁוּמְעִין דְּבָרָיו אֶלָּא בְּסוּף: **הַכֹּל כְּשָׂרִים לְדוּן.** וְאַפְלוּ גַר. וְהוּא שֶׁתְּהֵא אָמוּ מִיִּשְׂרָאֵל [טז]. וּמִמְזַר נְמִי כְּשֶׁר לְדוּן דִּינֵי מְמוֹנוֹת [יז]: **וְאֵין הַכֹּל כְּשָׂרִים לְדוּן דִּינֵי נַפְשׁוֹת.** דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת יח) וְהִקַּל מִעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אֶתְךָ, בְּדוּמִין לָךְ, מַה מִּשָּׂה רִבְנֵנוּ מִיַּחַס אֶף בֵּית דִּין מִיַּחַסִּים:

פרק ד - משנה ג

כְּחֻצֵי גֵרִין עֲגָלָה כְּדִי שִׁיְהוּ רוּאִים זֶה אֶת זֶה [כ]. דָּאָמַר קָרָא (שִׁיר ז) שָׂרְרָךְ אֲגֹן הַסֶּהַר. שָׂרְרָךְ אֲגֹן זֶה סִנְהֶדְרִין שִׁיּוֹשְׁבֵת בְּטַבּוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם [כא] וּמִגָּנָה עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, וְהִיא דוּמָה לְסֶהַר, שִׁיּוֹשְׁבִים בְּעִגּוּל כְּחֻצֵי יֵרֵחַ. תַּרְגוּמוֹס יֵרֵחַ, סִיְהֶרָא. וּבַעֲגָלָה שְׁלָמָה אֵין יוֹשְׁבִים, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיכִים בְּעֲלֵי דִינִים וְהַעֲדִים לְכַנֵּס וּלְדַבֵּר בְּפָנֵי כָלֵם: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה הֵיוּ.** כְּדִי שִׁיְהִיו שְׁנֵי עֲדִים [כג] עַל הַמְּזַכִּין וּשְׁנֵי עֲדִים עַל הַמְּחַיְבִין. וְאֵין הֶלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ד - משנה ד

וְשֹׁלֵשׁ שוֹרוֹת. וְכֹל שׁוֹרָה שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה תַלְמִידֵי חֻכְמִים. שְׁמַא יַחְלְקוּ הַדִּינִים וְיִהְיוּ רַבֵּן מְחַיְבִין וּמַעֲוֹטֵן מְזַכִּין, וְהַטָּיָה לְרַעָה אֵינָה עַל פִּי אֶחָד כְּדְכַתִּיב (שְׁמוֹת כג) לֹא תִהְיֶה אַחֲרַי רַבִּים לְרַעָת, וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף שְׁנַיִם שְׁנַיִם עַד שְׁבַעִים וְאַחַד, שְׁלַעוֹלָם אֵין מוֹסִיפִין עַל הַדִּינִים יוֹתֵר מִשְׁבַּעִים וְאַחַד, הַלְכָּךְ צָרִיךְ לְהוֹשִׁיב לְפָנֵיהֶם אַרְבַּעִים וּשְׁמֹנֶה לְהַשְׁלֵמַת שְׁבַעִים וְאַחַד. וְלֹאֹ אֵרַח אַרְעָא לְעֲשׂוֹת שׁוֹרוֹת תַלְמִידִים מְרַבָּה מִשְׁל דִּינִים [כד], הַלְכָּךְ עֲבָדִין שְׁלֹשׁ שׁוֹרוֹת: **וְכֹל אֶחָד מִכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ.** לְפִי שֶׁכְּסֻדֵּר חֻכְמָתָם הֵיוּ מוֹשִׁיבִים אוֹתָם, לְפִיכָּךְ הִיָּה כָל אֶחָד צָרִיךְ לְהַכִּיר אֶת מְקוֹמוֹ: **הַצָּרְכוֹ לְסַמֵּךְ.** כְּגוֹן שְׁמַת אֶחָד מִן הַדִּינִים: **וְלֹא הִיָּה יוֹשֵׁב בְּמְקוֹמוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן.** וְלֹא הִיָּה אוֹתוֹ שֶׁנִּבְרַר מִן הַקְּהָל יוֹשֵׁב בְּמְקוֹמוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, אֶלָּא בְּמְקוֹם

הָרְאוּי לֹו בְּסוּף שׁוּרָה הַשְּׁלִישִׁית [כו]. לְפִי שְׁהִקְטֹן מִן הַתְּלַמִּידִים
שֶׁבְּשׁוּרוֹת, גְּדוֹל מִן הַגְּדוֹל שֶׁבְּקָהֶל:

פרק ד - משנה ה

מְאִימִין עַל הָעֵדִים. שְׁלֹא יַעֲיֶדוּ שְׁקֵר: מְאֵמֵד. שְׁהִדְעַת נוֹטָה שֶׁהוּא כֵן:
דִּינֵי מְמוֹנוֹת. אִם הָעֵיד לְחַיֵּב לָזֶה מְמוֹן שְׁלֹא כַּדִּין, מִחֲזִירוֹ לֹו וּמִתְכַּפֵּר:
לְפִיכֵן נִבְרָא יְחִידִי. לְהִרְאוֹתָּהּ שְׁמֵאָדָם אֶחָד נִתְיָשֵׁב מִלּוֹאוֹ שֶׁל עוֹלָם:
רְשִׁיּוֹת הַרְבֵּה. אֱלֹהוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ וְכֹל אֶחָד בִּרְא אֶת שְׁלֹו: מֵה לָנוּ וְלַצָּרָה
הַזֹּאת. לְהַכְנִיס רֵאשֵׁנוּ בְּדֹאגָה זֹו וְאֶפְלוֹ עַל הָאֵמֶת [לח]: וְהֵלֵא כָּבֵר נֹאמֵר
וְהוּא עֵד. וְחִיבִין אַתֶּם לְהַגִּיד מֵה שְׁרָאִיתֶם: וְשִׁמָּא תֹאמְרוּ מֵה לָנוּ לְחֹוב.
לְהִיּוֹת מְחִיבִים בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה, נוֹחַ לָנוּ לְעַמּוֹד בָּאֵם לֹא יִגִּיד: הִרִי הוּא אוֹמֵר
וּבְאֵבֵד רְשָׁעִים רָנָה. וְאִם רְשָׁע הוּא אֵין קָאן עוֹן קָלֵל:

פרק ה

פרק ה - משנה א

הֵיוּ בּוֹדְקִין אוֹתָן. אַחַר שְׁאִימוֹ עֲלֵיהֶן הָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתָן: בְּשֶׁבַע חֻקֵּי הַקִּירוֹת.
כְּנֻגַּד שְׁבַעַה לְשׁוֹנוֹת שֶׁנֹּאמְרוּ בְּמִקְרָא [ג] בְּחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְדַרְשֵׁת
וְחֻקֵּי וְשִׁאֲלָתָהּ הֵיטֵב (דְּבָרִים יג), הִרִי כָּאן שְׁלֵשָׁה. וְשִׁאֲלָתָהּ אֵינֵנוּ מִן הַמִּנְיָן [ד],
שֶׁמִּמֶּנּוּ לְמַדְנֵנוּ בְּדִיקוֹת. וּבְמִקּוֹם אַחַר הוּא אוֹמֵר [ה] (שֵׁם יז) וְהִגִּיד לָךְ וְשִׁמְעֵתָ
וְדַרְשֵׁת הֵיטֵב, יֵשׁ כָּאן שְׁנַיִם אַחֲרִים, הִרִי לָךְ חֲמִשָּׁה, וּבְמִקּוֹם אַחַר אוֹמֵר
[ו] (שֵׁם יט) וְדַרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הֵיטֵב, שְׁנַיִם אַחֲרִים, הִרִי כָּאן שְׁבַעַה: בְּאִיזָה
שְׁבֻעַ. שֶׁל יוֹבֵל: בְּאִיזוֹ שָׁנָה. שֶׁל שְׁבֻעַ: בְּאִיזָה יוֹם. שֶׁל שְׁבַת [ז]: בְּאִיזוֹ
שְׁעָה. שֶׁל יוֹם. שֶׁכֹּל שְׁבַע חֻקֵּי הַקִּירוֹת הִלְלוּ מִבִּיאוֹת אוֹתָן לִידֵי הַזְּמָה, וְשִׁמָּא
אֵין יַעֲדִים לְהַזְמִין לְכֹל הַיּוֹם וְיֵשׁ יַעֲדִים לְהַזְמִין לְאוֹתָהּ שְׁעָה: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר.
אֵין צָרִיד אֶלֶּא שְׁלֹשׁ חֻקֵּי הַקִּירוֹת, בְּאִיזָה יוֹם בְּאִיזוֹ שְׁעָה בְּאִיזָה מְקוֹם. וְאֵין
הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי, אֶלֶּא אֶפְלוֹ אָמְרוּ הָעֵדִים אֶתְמוֹל הִרְגוּ, בּוֹדְקִין אוֹתָן

בְּשִׁבַע חֻקֵי הַתּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁתִּטְרַף דַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶן וַיִּזְדוּ אִם יֵשׁ פְּסוּל בְּעֵדוּתוֹ:
מִפְּרִי אֶתֶם אוֹתוֹ. הַהֲרוּג. שְׁמָא נִכְרִי הוּא. וְזוֹ אֵינָה מִן הַחֻקֵי הַתּוֹרָה
שֶׁמִּבְיָאוֹת לַיָּדִי הַזֶּמָּה, אֶלֶּא כְּשֶׁאֵר בְּדִיקוֹת שְׂאִינָן אֶלֶּא לַעֲשׂוֹת הַעֲדוֹת
מִכְחָשֶׁת, שְׁמָא לֹא יֵאמֵר הָאֶחָד כְּדַבְּרֵי חֲבֵרוֹ, וְהוּא וְהוּא יִהְיוּ פְּטוּרִים: **אֵת**
מִי עֶבֶד. לַפְּעוֹר אוֹ לְמַרְקוּלִים: **וּבַמָּה עֶבֶד.** בְּזָבוּחַ אוֹ בַּהֲשֵׁת חֲנוּיָה:

פרק ה - משנה ב

בְּן זַפְּאִי. רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי. וְתַלְמִיד דְּרַבֵּי לֵפְנֵי רַבּוּ הֵיךְ **[יא]** בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
לְכַדֵּי קוֹרְאוֹ בֶּן זַפְּאִי: **בְּעֵקֶצִי תֵּאֲנִים.** שֶׁהָיוּ מְעִידִים עָלָיו שֶׁהֲרִגוּ תַּחַת
הַתֵּאֲנָה. וּבִדְקָ בֶּן זַפְּאִי, תֵּאֲנָה זוֹ עֵקֶצִי דְּקִים אוֹ גָּסִים. עֵקֶץ, זָנַב הַפְּרִי
מִקּוּם חֲבוּרוֹ לְאֵילָן: **אָמַר אֶחָד אֵינִי יוֹדֵעַ עֲדוּתָן בְּטִלָּה.** דְּשׁוּב אִי אֶתָּה
יָכוֹל לְהַזְמִין בְּאוֹתָהּ חֻקֵי הַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שְׂאִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם תּוֹרַת הַזֶּמָּה בְּאֶחָד
מִן הַעֲדִים, כֹּל הַעֲדוֹת בְּטִלָּה **[יב]**, וְאֶפְלוּ הֵן מֵאָה, דְּאִין הַעֲדִים נַעֲשִׂים
זוּמְמִים עַד שְׂיִזְמוּ כֻלָּן: **בְּדִיקוֹת.** אֶפְלוּ אֶמְרוּ כֻלָּן אִין אָנוּ יוֹדְעִים, מְצוֹת
הַזֶּמָּה רְאוּיָה לְהַתְקִים, דְּאִין הַזֶּמָּה תְּלוּיָה אֶלֶּא בְּחֻקֵי הַתּוֹרָה לומר עֲמֵנו
הֵייתֶם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּמִקּוּם אַחֵר: **עֲדוּתָן בְּטִלָּה.** כֹּל עֲדוּתָן בְּטִלָּה.
[שְׁבַנְמָרָא], הוּא וְהוּא פְּטוּרִים:

פרק ה - משנה ג

שְׁזָה יָדַע בְּעֵבוּרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ. זֶה שְׂאֶמַר בְּשָׁנִים יָדַע שֶׁהַחֹדֶשׁ שְׁעֵבֵר מְלֵא הֵיךְ,
וַיּוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חֹדֶשׁ שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים, מִחֹדֶשׁ שְׁעֵבֵר הֵיךְ. וְדוֹקָא עַד חֻצֵי
הַחֹדֶשׁ, אֲבָל מִחֻצֵי הַחֹדֶשׁ וְאֵילָף עֲדוּתָן בְּטִלָּה, שְׁחִזְקָה אִין עוֹבֵר חֻצֵי
הַחֹדֶשׁ עַד שֶׁכָּל הָעוֹלָם יוֹדְעִים מְתִי קִדְשׁוֹ בֵּית דִּין הַחֹדֶשׁ: **רַבִּי יְהוּדָה**
אוֹמֵר קִיּוּמָת. דְּעֵבִיד אֵינֵשׁ דְּטַעֵי כְּלֵי הָאִי: **חֲמָה בְּמִזְרָח.** מִמְּקוֹם זְרִיחַת
הַחֲמָה עַד אֲמָצַע הָרְקִיעַ קְרוֹי מִזְרָח, וּמֵאֲמָצַע הָרְקִיעַ עַד מְקוֹם הַשְּׁקִיעָה
קְרוֹי

נמצאו דבריהם מכונין. ומעתה צריכין לשא ולתן בדבר: פותחין בזכות. אם לא עברת אל תירא: אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות. אפלו זכות, וכל שפן חובה. משתקים אותו, דכתוב (במדבר לה) ועד אחד לא יענה, בין לזכות בין לחובה [כא]: אמר אחד מן התלמידים. היושבים לפני הדיינים. יש לי ללמד עליו חובה: משתקין אותו. דכתוב (שם) ועד אחד לא יענה בנפש למות, למות הוא דאינו עונה, הא לזכות עונה: אינו יורד משם כל היום. ואפלו שאין ממש בדבריו [כב]. אבל יש ממש בדבריו, אינו יורד משם לעולם [כג]:

מעבירין אותו למחר. מעבירין את הדין עד למחר, משום הלנת הדין: שנים עשר מחיבין ואחד עשר מזכין. והטיתך לרעה על פי אחד ליתא, הלכך יוסיפו דינים: ואפלו שנים ועשרים מזכין או מחיבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו דינים. דהאי דאמר איני יודע כמאן דליתיה דמי [כט], ואין דנין דיני נפשות לא לזכות ולא לחובה בפחות משלשה ועשרים: שנים שנים. אם נתחלקו השנים שהוסיפו זה לכאן וזה לכאן, דאפתי ליכא הטיה לא לטובה על פי אחד ולא לרעה על פי שנים, צריך להוסיף עוד שנים. וכן עד שבעים ואחד: עד שיראה אחד מן המחיבים דברי המזכין. דאיכא הטיה לטובה על פי אחד. והוא הדין אם יראה אחד מן המזכים דברי המחיבים [ל], דבשעת גמר דין קימא לן דאף המלמד זכות יכול ללמד חובה. והאי דלא תני או עד שיראה אחד מן המזכין דברי המחיבין, דתנא אזכות קמהדר:

פרק ו - משנה א

נגמר הדין. חוץ לבית דין. רחוק מבית דין [ב]. שפא בעוד שמוליכין אותו לבית הסקילה, ימצאו לו זכות ויפטר: והסודרין בידי. להניף. והוא סימן להחזירו: ובלבד שיהא ממש בדבריו. ואם אין ממש בדבריו, פעם ראשונה ושניה בלבד מחזירין אותו, דלמא מחמת ביעתותא נסתתמו טענותיו ואולי תתישב דעתו עליו ויזכר טענותיו, יותר על כד אין מחזירין אותו. ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שיענינו אם יש ממש בדבריו, שאז מחזירין אותו ארבע וחמש פעמים: ופלוני ופלוני עדין. שעבר עברה פלונית ביום פלוני בשעה פלונית במקום פלוני [ז]. דלמא איכא דמזים להו:

פרק ו - משנה ב

היה רחוק מבית הסקילה. דקרוב לבית הסקילה שפא תטרף דעתו ולא יכול להתנדודת: ותן לו תודה. ואף על גב דאין אדם נהרג על פי עצמו, הריגת עכו הוראת שעה היתה: כזאת וכזאת עשיתי. בגמרא מפרש שמעל בחרמים בימי משה: שהוא מזמם. שעדיו הן זוממין [ח]: לנקות את עצמן. מן הבריות, ויוציאו לעז על הדינים ועל העדים. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ו - משנה ג

מפשיטין את בגדיו. דכתיב (ויקרא כד) ורגמו אותו, ולא כסותו: מכסין אותו מלפניו. פרק אחד [יא] כלומר מעט ממנו מלפניו. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ו - משנה ד

היה גבוה שתי קומות. ומפילו משם לארץ: הזכנו על מתניו. שפשהוא

משֹׁכֵב פְּרָקָדוֹן **[טז]** מְגַנֵּה יוֹתֵר : הַמְגַדֵּף. מְבָרֵךְ אֶת ה' : וְהַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה. נְפוּי מְגַדֵּף הוּא. דִּכְתִּיב (בַּמִּדְבָּר טו) וְהִנֵּפֵשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְיַד רָמָה וְגו' אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף, וְאוֹתָהּ פָּרְשָׁה בְּעֲבוֹדָה זָרָה מְדַבֵּרֶת : וְאִין דְּנִין שְׁנַיִם בְּיוֹם אֶחָד. בְּבֵית דִּין אֶחָד. מְשׁוּם דְּלֹא מְצִי לְאִפּוֹכִי בְזִכּוּתֶיהּ דְּכָל חַד וְחַד. אֶלֶּא תִלְיָתָן שֶׁל נְשִׁים הִלְלוּ הוֹרָאת שְׁעָה הֵיִתָּה **[כ]** וְאִין לְמַדִּים מִמֶּנָּה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר : מְשַׁקְעִין. נוֹעֲצִים : וְהָעֵץ יוֹצֵא מִמֶּנָּה. כְּמִין יִתַּד הִיָּה יוֹצֵא מִן הַקּוֹרָה סְמוּךְ לְרֵאשָׁה : וּמְקִיף. סוֹמֵךְ זֶה אֶצֶל זֶה. כְּמוֹ לְתַרְס שְׁלֹא מִן הַמְּקִיף [עֲרֻבִין דָּף לב] : וְתוֹלִין אוֹתוֹ. בְּיַדוֹ : הַקּוֹרָה מְטָה עַל הַכֶּתֶל. לֹא הֵיִתָּה נְעוּצָה בְּאַרְץ אֶלֶּא רֵאשָׁה אֶחָד עַל הָאֶרֶץ וְרֵאשָׁה אֶחָד מְטָה וְנִסְמָךְ עַל הַכֶּתֶל. וְטַעֲמָא דְרַבִּי יוֹסִי, לְפִי שְׁהָעֵץ שֶׁנִּתְלָה עָלָיו נִקְבֵּר עִמּוֹ **[כא]**, וְאַמְרָה תוֹרָה כִּי קָבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ, מִי שְׁאִינוּ מְחַסֵּר אֶלֶּא קְבוּרָה, יֹצֵא זֶה שְׁמֵחֶסֶר חֲפִירָה תִּלְיֶשָׁה וְקְבוּרָה. וְרַבֵּנּוּ, חֲפִירָה לֹא כְּלוּם הִיא, וְלֹא מְעַטָּה תוֹרָה אֶלֶּא שְׁלֹא יִהְיֶה הָעֵץ בְּמַחְסָר מֵעֲקָרוֹ **[כב]**. וְהִלְכָה פְּחֻכְמַיִם :

פרק ו - משנה ה

בְּזִמְן שְׁאָדָם מְצַטְעֵר. שְׁפָרְעָנוֹת בָּאָה עָלָיו בְּעוֹנוֹ : מַה לְשׁוֹן אוֹמְרֵת. בְּאִיזָה לְשׁוֹן שְׂכִינָה קוֹבֵּלֶת וּמְנוּדָדֶת עָלָיו : קַלְנִי מְרֵאשִׁי. רֵאשִׁי כְּבִד עָלִי וְזָרוּעֵי כְּבִד עָלִי. כְּאָדָם שֶׁהוּא עֵינֵף : קַלְנִי. אֵינִי קַל מְרֵאשִׁי **[כה]** : וְלֹא זֶה בְּלִבְד. עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה אִם הֵלִינוּ : לֹא הִיוּ קוֹבְרִין אוֹתוֹן בְּקְבָרוֹת אֲבוֹתֵיהֶן. לְפִי שְׁאִין קוֹבְרִין רְשַׁע אֶצֶל צְדִיק **[כז]** : שְׁנֵי קְבָרוֹת הִיוּ מִתְקַנִּין לְבֵית דִּין. לְפִי שְׁאִין קוֹבְרִים מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה חֲמוּרָה אֶצֶל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה קֶלָה. וְהִלְכָתָא גְמִירָא לָהּ שְׁנַיִם וְלֹא אַרְבָּעָה :

פרק ו - משנה ו

נִתְעַפֵּל הַבֶּשֶׂר. כְּבֵר נִתְכַפֵּר לוֹ בְּמִיתָתוֹ וּבְבִזְיוֹנוֹ **[כח]** : מְלַקְטִין אֶת הָעֲצָמוֹת. וְקוֹבְרִים אוֹתוֹן בְּקְבָרוֹת אֲבוֹתוֹן : וְלֹא הִיוּ מִתְאַבְּלִים. כְּדִי שְׂיִהֵא בְּזִיוֹנָן כְּפָרָה לָהֶם. וְאִית דְּאַמְרֵי, לְפִי שְׁהָאֲבָלוֹת חֲלָה מְשִׁיִּסְתָּם הַגּוֹלָל, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה אִין מִתְאַבְּלִים עָלֵיהֶם, שְׁלֹא נִגְמְרָה כְּפָרְתוֹן עַד שְׂיִתְעַפֵּל **[כט]** הַבֶּשֶׂר, וְהוֹאִיל וְאִדְחִי וְהָאֲבָלוֹת אִדְחִי :

פרק ז - משנה א

אָרְבַּע מִיתוֹת. סְקִילָה שְׂרִפָּה הָרֶג וְחֶנֶק. סְקִילָה חֲמוּרָה מְשֻׁרְפָּה, וּשְׁתִּיָּהוּן מְהָרֵג וּשְׁלִשְׁתָּן מְחַנֵּק. וְנִפְקָא מִנָּה לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁתֵּי מִיתוֹת, דְּקִימָא לֵן דְּנִדּוֹן בְּחֲמוּרָה {א}: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר וְכוּ'. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: זֹה מִצּוֹת הַנְּסֻקְלִין. הָא דְפָרִישְׁנָא בְּפִרְקִין דְּלַעִיל:

פרק ז - משנה ב

מִשְׁקַעִין אוֹתוֹ. שְׁלֹא יִתְהַפֵּד אָנָּה וְאָנָּה וְתַפֵּל הַפְּתִילָה עַל בְּשָׂרוֹ: קֶשֶׁה לְתוֹדֵי הָרֶפָּה. כּוֹרְכִים סוֹדֵר קֶשֶׁה לְתוֹדֵי הָרֶפָּה. קֶשֶׁה מִבְּפָנִים לְחֶנֶק, וְרֶפָּה מִבְּחוּץ לְהֵגוֹן {ב}: אֵת הַפְּתִילָה. פְּתִילָה שֶׁל אֶבֶר מְדֻלֵּק. וּמִתִּידֵי לְתוֹדֵי פִּיו: וְחוּמְרָת. כּוֹנֶצֶת. לְשׁוֹן חֲמַרְמְרוֹ מְעִי (אֵיכָּה ב). וְיִלְפִינּוּ מִבְּנֵי אֶהְרֹן שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵם (וַיִּקְרָא י) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֵת הַשְּׂרִפָּה, וְלֹא נִשְׂרְפוּ גּוֹפְתָם דְּהָא כְּתִיב (שם) וַיִּקְרָבוּ וַיִּשְׂאֵם בְּכַתְּנֹתָם, הֲכֹא נִמְי מִתְקִימָת מִצּוֹת שְׂרִפָּה אִף עַל פִּי שְׂאִין נִשְׂרָפִים אֲלֵא בְּנֵי מַעִים בְּלִבָּד. וְהָכִי עֲדִיף טְפִי, דְּכְתִיב (שם יט) וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹד, בְּרַר לוֹ מִיִּתְהַ יָּפָה: אִף הוּא אִם מֵת בְּיָדָם. כְּלוּמַר אִם הָיָה מֵת בְּיָדָם עַל יַדֵּי חֲנִיקָתָם {ג} קִדְּם זְרִיקָת הַפְּתִילָה: לֹא הָיוּ מְקִימִים מִצּוֹת שְׂרִפָּה. לְפִיכֵד לֹא הָיוּ חוֹנְקִים אוֹתוֹ: אֲלֵא פוֹתְחִים אֵת פִּיו בְּצַבְתָּ. טְנַאלוּוֹיִיִּי אֲבַלְעִי. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: שְׁלֹא הָיָה בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ שְׁעָה בְּקִי. צְדוּקִין הָיוּ, שְׂאִין לָהֶם גְּזֵרָה שְׁוֵה אֲלֵא קָרָא כְּמִשְׁמַעוֹ:

פרק ז - משנה ג

רבי יהודה אומר נוול הוא זה. שֶׁהָרְגוּ מְעַמָּד וְנוֹפֵל: סָדוּן. עַץ עֵבֶה תְּקוּעַ
בְּאַרְץ כְּמוֹת שֶׁל נִפְחִים. וּבִבְרִיתָא פְּרָשׁוּ, דְּטַעְמָא דְּפְלִיג רַבִּי יְהוּדָה אֲדַרְבָּנּוּ
{ח}, מִפְּנֵי שֶׁאֲמַרָה תּוֹרָה (שֵׁם יח) וּבַחֲקֻתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ. וְאֲמַרִי לִיה רַבָּנּוּ,
כִּיּוֹן דְּכַתִּיב סִיף בְּאוֹרֵיתָא, דְּאָמַר קָרָא נְקָם יְנָקָם {ט} (שְׁמוֹת כא), לֹא מִנִּיחוּ
גְּמַרִינּוּ. וְהִלְכָה

פרק ז - משנה ד

אלו הן הנסקליון. אית מנייהו דכתיב בהו סקילה בהדיא, והנך דלא כתיבא
בהו סקילה כתיב בהו דמיו בו דמיהם בם {י}, וכל מקום שנאמר דמיו בו
דמיהם בם אינו אלא סקילה, דילפינן מאוב וידעוני דכתיב (ויקרא כ) באבן
ירגמו אתם דמיהם בם: והנותן מזרעו למלך. קסבר האי תנא מלך לאו
עבודה זרה הוא אלא חק האמות בעלמא הוא. מדתנא עבודה זרה, ותנא
מלך: והמקלל אביו ואמו. חמור מפכה, דאיכא תרתאי קלון אביו ואמו
ומוציא שם שמים לבטלה, דהא תנן אינו חיב עד שיקללם בשם:
והמסית. את היחידים: והמדיח. עיר הנדחת: והמכשף. דכתיב (שמות כב)
מכשפה לא תחיה, וסמיך ליה כל שכב עם בהמה מות יומת, מה שוכב עם
בהמה בסקילה, אף מכשפה בסקילה: הבא על האם חיב עליה. שתי
חטאות. דבכלהו עריות [כתיב בהו כרת וכתיב בהו חלוק חטאות]. ואפלו בגוף אחד.
וכן הלכה: בין מן הארוסין. דכיון שקדשה, אשתו היא, דכתיב (ויקרא כ)
ואיש אשר יקח את אשה, משעת לקיחה נקראת אשתו. והך קיחה
קדושין הו, דגמר קיחה קיחה משדה עפרון {יח}:

פרק ח - משנה ה

עד שיפרש את השם. ויברך השם בשם. שנאמר (שם כד) ונקב שם ה', (שם)
בנקבו שם, שינקב השם בשם {כג}: בכל יום. כל זמן שהיו נושאים
ונותנים בבדיקת העדים: היו דנין אותן בכנוי. כל אדם שמהפך דבר
ומדבר כמי שמקלל ותולה באחר קרוי כנוי בלשון חכמים. ובלשון מקרא,
כי לא ידעתי אכנה (איוב לב): יפה יוסי את יוסי. אני שמעתי מפני שהוא
בן ארבע אותיות ועולה בגימטריא אלהיים, לכך מכנה שם בן ארבע
אותיות ליוסי {כד}: נגמר הדין. ובאים בית דין לומר חיב הוא, לא היו
יכולים להרגו על פי עדות זו ששמעו, שהרי לא שמעו מפיהם אלא קללת
כנוי: אלא מוציאים את כל האדם לחוץ. דגנאי הוא להשמיע ברפת השם

לרבים: וקורעין ולא מאחין. עולמית. תפירה אלכסנדרית שאין הקריעה נפרת, אבל שאר תפירות מתר: אף אני שמעתי כמוהו. ואינו צריך להזכיר ברפת שם בשם: והשלישי אומר. אתיא כמאן דאמר מה שנים: עדות אחת אף שלשה עדות אחת:

פרק ז - משנה ו

אחד העובד. עבודה זרה בדבר שדרך עבודתו בכך: ואחד הזובח כו'. ואף על פי שאין דרך עבודתה באחת מארבע עבודות הללו, חייב. וכל שאר עבודות חוץ מאלו, אינו חייב עד שיעבד כדרך עבודתה: והמקבלו עליו לאלוה. אפלו באמירה בעלמא. דאתקש לזביחה, דכתיב (שמות לב) ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך: והאומר לו אלי אתה. בפניו. ואתא סיפא לגלויי רישא. דאי תנא רישא הוה אמינא הני מלי בפניו אבל שלא בפניו לא, תנא סיפא בפניו, מכלל דרישא שלא בפניו ואפלו הכי חייב: המגפף. מחבק **כט**: עובר בלא תעשה. לא תעבדם יתרה כתיב: הנודר בשמו. קונם עלי כל פרות שבעולם בשם עבודה זרה פלוני **ל**: המקים. נשבע **לא**: עובר בלא תעשה. ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שם כג): הפוער עצמו. מתריז רעי לפניו: זו היא עבודתו. ואפלו נתפון לבזותו, הואיל וזו היא עבודתו חייב חטאת **לב**: והזרק אבן למרקוליס. שעובדים אותו בזריקת אבנים. והמסלק אבן מלפניו נמי חייב, שעובדים אותו נמי בסלוק אבנים: מרקוליס. חלוף השבת. מר לשון חלוף הוא, כמו במר דכנתא, במר דשחויטה. קלוס, שבח: זו היא עבודתו. ואפלו נתפון לרגמו, חייב חטאת:

פרק ז - משנה ז

שימסו למלך. מוסרו ביד הכמרים: ויעביר באש. מעבירו מצד זה לצד זה **לד**: עד שימסו ויעביר באש. שנאמר (ויקרא יח) לא תתן להעביר **לה**, וכתיב התם (דברים יח) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, מה העברה האמורה שם באש, אף העברה האמורה כאן באש: אוב זה פתום. לוקח גלגלת של ית לאחר שנתאכל הבשר ומקטיר לה ושואל ממנה עתידות והיא משיבה **לז**: והמדבר **לח** משחיו. ויש שעושים שישביב המת דרך בית השחי **לט**: וידעוני. חיה ששמה ידוע, וצורתה כצורת אדם בפניה וידיה ורגליה, והיא מחברת בטבורה לחבל היוצא מן השרש שנשרש בארץ שמשם חיותה, וכשרוצים לצוד אותה מורים בחצים אל החבל עד

שְׁהוּא נִפְסָק וְהִיא מֵתָה מִיָּד {מ}. וְהִיא קְרוּיָה בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים בְּרֵשׁ דְּטוֹר:
וְהַנְּשֹׂאֵל בָּהֶם. שְׂבָא וְשׂוֹאֵל בָּהֶם לְהַגִּיד לוֹ דְּבַר הָעֵתִיד [כְּגוֹן שְׂאֵל]:
בְּאִזְהָרָה. דָּאֵל תְּפָנוּ אֶל הָאֲבַת {מא}:

פרק ז - משנה ח

עַד שֵׁיקְלָלִם בְּשֵׁם. בְּאֶחָד מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחָדִים: קִלְלָם בְּכַוְנָה. רְחוּם,
חַנוּן, אֶרְדָּ:

פרק ז - משנה ט

עַד שֶׁתֵּהָא נַעֲרָה. וְלֹא קִטְנָה {מד} פְּחוּתָה מִבֵּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם
אֶחָד, וְלֹא בּוֹגֶרֶת שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְיוֹם אֶחָד:
בְּתוֹלָה. וְלֹא בְעוֹלָה. וְאִם נִבְעֵלָה שְׁלֹא כְדַרְכָּהּ עֲדִין בְּתוֹלָה הִיא. וְאֶפְלוּ בָּאוּ
עָלֶיהָ עֶשְׂרֵה בְּנֵי אָדָם כָּלֶם שְׁלֹא כְדַרְכָּהּ, כָּלֶם בְּסִקִּילָה {מה}: מְאֻרְסָה. וְלֹא
נְשׂוּאָה: וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. שְׂאֵם מְסַר הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, הִבָּא עָלֶיהָ
אַחַר קָדָ אֵינוֹ בְּסִקִּילָה אֶלָּא בְּחֻנְק:

פרק ז - משנה י

זֶה הַדְּיוּט שֶׁהִסִּית. דּוֹקָא הַדְּיוּט שֶׁהִסִּית. שְׁנַבִּיא הַמְּסִית מִיתָתוֹ בְּחֻנְק
{מז}: וְהַמְּסִית אֶת הַדְּיוּט. לָאוּ דּוֹקָא, שְׁלֹא מְצִינּוּ חֲלוּק בֵּין מְסִית אֶת
הַדְּיוּט לְמְסִית אֶת הַנְּבִיא. אֶלָּא לְמַעוּטֵי מְסִית אֶת הַרְבִּים, כְּגוֹן מְדִיחֵי
עִיר מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁמִּיתָתוֹ בְּחֻנְק {מח}: מְכַמִּינִין. לְשׁוֹן מְאָרְב {נ}: אִם הִיא
הַמְּסִית עָרוֹם וְאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר בְּפִנְיָהֶם. כְּלוּמַר אוֹמֵר לְנִסָּת שְׂאֵינוֹ יָכוֹל
לְדַבֵּר בְּפִנְיָהֶם מִפְּנֵי יִרְאַת בֵּית דִּין: בְּיַחּוּד. כְּלוּמַר, אֵין אִישׁ עֲמֵנוּ וְיָכוֹל
אֶתָּה לּוֹמֵר עֲתָה מָה שְׂאֶמְרָת לִי כִּבֵּר: הָאוֹמֵר אֶעֱבֹד. בְּאֶחָד מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת
הַלְּלוּ הוּי מְסִית וְחַיֵּב {נד}: הַמְּדִיחַ. וְאִם מְדִיחַ אֶת הַרְבִּים {נז} הוּא, אֵינוֹ

פּרָק ז - מִשְׁנָה יא

הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. מִמֶּשׁ, בְּסִקְלָה: וְלֹא הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם. מֵרָאָה לְבְרִיּוֹת
כְּאֵלוֹ עוֹשֶׂה, וְאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם {נח}: שְׁנַיִם לֹקְטִים קְשׁוּאִים. בְּמַכְשָׁפוֹת
בְּפָנָיו, אֶחָד מֵהֶן לֶקֶט וְחֵיב מִיָּתֵהּ, וְחֵבְרוּ לֶקֶט וּפְטוּר מִן הַמִּיתָה. כִּיצַד,
הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁלֶקֶט מִמֶּשׁ בְּכַשְׁפִּים, חֵיב. וְהָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם, הֵרָאָה לָנוּ
כְּאֵלוֹ נִתְקַבְּצוּ כָּלֵן לְמָקוֹם אֶחָד וְהַקְשׁוּאִים לֹא זָזוּ מִמְּקוֹמָן, פְּטוּר מִן
הַמִּיתָה:

פּרָק ח

פּרָק ח - מִשְׁנָה א

בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. מִשְׁיָבִיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. וְהוּא בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד.
דְּמַקְמֵי הֵכִי אֵין הַשְּׁעָרוֹת סִימָן אֶלָּא שׁוּמָא: עַד שְׁיִקְיָף זָקֵן הַתְּחִתּוֹן. הָאִי
זָקֵן דְּאִמּוּר רַבָּנָן, הַתְּחִתּוֹן אֶמְרוּ, שְׁיִקְיָף הַשְּׁעָר סְבִיבּוֹת הַגִּיד: וְלֹא
הָעֲלִיוֹן. זָקֵן מִמֶּשׁ: שְׁנַאֲמַר בֶּן וְלֹא אִישׁ. מִשְׁהַקִּיף זָקֵן הַתְּחִתּוֹן אִישׁ הוּא.
וְאִף עַל גַּב דְּמַקְטָנוֹתוֹ הוּא קְרוּי בֶּן, לֹא מְצִינוּ לְחֵיבּוֹ מַקְמֵי שְׁיָבִיא שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת, דְּקָטָן פְּטוּר, שְׁלֹא בָּא לְכָלֵל הַמְצוֹת, הַלְכָּד חִיּוּבִיָּה בְּתַר הֵכִי הוּא.
וְהֵכִי קְאָמַר קְרָא, כִּי יְהִיָּה לְאִישׁ בֶּן, בֶּן הַסְּמוּדָה לְגִבּוֹרְתּוֹ שֶׁל אִישׁ, בְּתַחֲלַת
אִישׁוֹתוֹ חֵיבִיָּה קְרָא {א}. וּמִשְׁהַקִּיף זָקֵן הַתְּחִתּוֹן, אִישׁ גְּמוּר הוּא:

פרק ח - משנה ב

טְרַטִּימַר. חָצִי מָנָה. וְהוּא שִׁיחָהּ הַבָּשָׂר בְּשִׁיל וְלֹא בְשִׁיל, כְּדָרָךְ שֶׁהִלְסְטִים אוֹכְלִים: מִן הַיַּיִן הָאֵיטְלָקִי. שֶׁהוּא מְשַׁבַּח וּמְמַשִּׁיךְ בְּתַרְיָה. וְהוּא דְשִׁתִּי לִיָּה מְזִיג וְלֹא מְזִיג: **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר כּוֹי.** וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: **אֶכֶל בְּחִבּוּרַת מִצּוּה.** בְּסַעֲדָה שֶׁל מִצּוּה: **אֶכֶל בְּעֵבוֹר הַחֹדֶשׁ.** אֶף עַל גַּב דְּאִין עוֹלִין לְאוֹתָהּ סַעֲדָה אֶלָּא בְּפֶת וְקִטְנִית בְּלֶבֶד וְאִיהוּ אֶסִּיק בְּשָׂר וַיִּין, הוּאִיל וּבְמִצּוּה קַעֲסִיק לֹא מְמַשִּׁיךְ: **אֶכֶל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם.** כִּינּוּן דְּכִדְרָךְ מִצּוֹתוֹ הוּא, דְּכַתִּיב בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי (דְּבָרִים יד) בְּבִקְרָה וּבְצִאָן וּבִינּוּן וּבִשְׂכָר, לֹא מְמַשִּׁיךְ: **נִבְלוֹת וְטָרְפוֹת שְׁקָצִים וְרַמְשִׁים.** דְּכַתִּיב אֵינְנוּ שׁוֹמְעִים בְּקִלְנוּ, וְלֹא זֶה שֶׁאֶפְלוּ בְּקוֹלוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ שׁוֹמְעִים: **דְּבָר שֶׁהוּא מִצּוּה.** דְּרַבְּנָן, לְאֶתְוַיִּי תַנְחוּמֵי אֲבָלִים. דְּאִי מְרִישָׂא, הִנּוּה אֲמִינָא חִבּוּרַת מִצּוּה הִינּוּ כְהֻנִּים שְׁאוֹכְלִים קִדְשִׁים אוֹ אֲכִילַת פְּסָחִים: **וְדָבָר שֶׁהוּא עֵבְרָה.** לְאֶתְוַיִּי תַעֲנִית צָבוֹר שְׁאֶסּוֹרוֹ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים:

פרק ח - משנה ג

גִּנְבַּ מִשְׁלֵ אָבִיו וְאֶכֶל בְּרִשׁוֹת אָבִיו. אֶף עַל גַּב דְּשָׁכִיחַ לִיָּה לְגִנְבַּ מִשְׁלֵ אָבִיו, הוּאִיל וְאֶכֶל בְּרִשׁוֹת אָבִיו מִתְפַּחַד וּמִתְבַּעֵת מֵאָבִיו שְׁמָא יִרְאָנוּ, וְלֹא מְמַשִּׁיךְ: **גִּנְבַּ מִשְׁלֵ אַחֲרִים.** לֹא שָׁכִיחַ לִיָּה שְׁיֻכַּל בְּכָל עֵת לְגִנְבַּ מִשְׁלֵ אַחֲרִים, וְלֹא מְמַשִּׁיךְ: **עַד שִׁיגְנַב מִשְׁלֵ אָבִיו.** דְּשָׁכִיחַ לִיָּה לְגִנְבַּ בְּכָל עֵת: **וְיֹאכֵל בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים.** שְׁאִינּוּ מִתְבַּעֵת שֶׁם מֵאָבִיו, דְּבִכְהֵאִי גִוְנָא וְדָאִי מְמַשִּׁיךְ: **וּמִשְׁלֵ אִמּוֹ.** מִנְכָּסִים שִׁישׁ לָהּ שְׁאִין לְאָבִיו רִשׁוֹת בְּהוֹן. כְּגוּן שְׁנִתָּן לָהּ אַחַר נְכָסִים בְּמִתְנָה עַל מְנַת שְׁאִין לְבַעֲלָהּ רִשׁוֹת בְּהוֹן. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה:

פרק ח - משנה ד

רְאוּיָה לְאָבִיו. שְׁוָה וְדוּמָה לְאָבִיו בְּקוֹל בְּמִרְאָה וְקוּמָה. דְּכַתִּיב אֵינְנוּ שׁוֹמְעִים בְּקִלְנוּ, מְדַלָּא כְּתִיב בְּקוֹלוֹתֵינוּ (ו), שְׁמַע מִנָּה קוֹל אֶחָד לְשִׁנְיָהֶם. וּמְדַקּוֹל בְּעִינֵי שְׁוִים, מִרְאָה וְקוּמָה נִמְי בְּעִינֵי שְׁוִים (ז). וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **גִּדָּם.** יָדוּ קְטוּעָה: **בִּנְנוּ זֶה.** מִשְׁמַע שְׁמִרְאִין אוֹתוֹ: **חֲרָשִׁים.** אִם אָמַר לָהֶם אֵינִי מְקַבֵּל מִכֶּם אֵינֶם שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ. וְאֶף עַל פִּי שְׁרוּאִים אַחַר כֶּף שְׁאִינּוּ

מְקוֹמֵי מִצְוֹתָיו, מִכָּל מְקוֹם הַתּוֹרָה אָמְרָה אֵינְנוּ שׁוֹמְעֵי בְּקוֹלָנוּ, דְּמִשְׁמַע
דְּבִשְׁעַת הַקּוֹל קָאָמְרִי **[ח]** דְּלֹא שְׁמַע, שְׁשִׁמְעוּהוּ שְׁאָמַר אֵינִי מְקַבֵּל מִכֶּם :
וּמִתְרִין בּוֹ בְּפָנֵי שְׁלֶשָׁה. הִכִּי קָאָמַר, וּמִתְרִין בּוֹ בְּפָנֵי שְׁנַיִם **[ט]** שְׁלֹא יִרְגִיל.
וְאִם לֹא שְׁמַע, מְלַקֵּין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֶשָׁה, כְּדַתְנָן בְּפֶרֶק קָמָא, מִכּוֹת
בְּשְׁלֶשָׁה. דְּוִיִּסְרוּ אוֹתוֹ הָאָמוּר בְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה מְלָקוֹת הוּא, כְּתִיב הֲכֹא
(דְּבָרִים כ"א) בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, וּכְתִיב הֲתֵם (שִׁם כ"ה) וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הֲרָשָׁע:
זֶה הוּא שְׁלָקָה בְּפָנֵיכֶם. וְאִף עַל גַּב דְּמַבְעֵי לֵיה זֶה וְלֹא סוּמִין, אִי אֵיתָא
דְּלֶהֱדֵי מְלִתָּא לְחוּד אֲתָא, לְזֶה הוּא שְׁלָקָה בְּפָנֵיכֶם, לְכַתּוּב בְּנִינוּ הוּא **[י]**,
מֵאִי בְּנִינוּ זֶה, שְׁמַעְתָּ מִנֵּה תִרְתִּי: **וְאַחַר כֵּן הַקִּיף זָקֵן הַתְּחִתּוֹן פְּטוּר**. כִּינּוּן
דְּאֵלוּ עֲבִיד הַשְּׁתָּא לָאוּ בְּרִי קִטְלָא הוּא: **וְאִם מְשֻׁנְגָמַר דִּינוּ בְּרַח**. הָוִי
כְּגַבְרָא קִטְלָא וְחִיב אֲפֵלוּ לְאַחַר כְּפָמָה שְׁנַיִם:

פרק ח - משנה ה

נְדוּן עַל שֵׁם סוּפוֹ. סוּף שְׁמִכְלָה מְמוֹן אָבִיו וּמִבְקָשׁ מָה שְׁהִרְגֵל בּוֹ וְאֵינּוּ
מוּצָא, וְיוֹשֵׁב בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים וּמְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה יָמוּת
זְכָאִי וְאֵל יָמוּת חֵיב: **הַנָּאָה לָהֵן**. שְׁאֵינָן מוֹסִיפִין לְחֹטֵא: **וְהַנָּאָה לְעוֹלָם**.
שְׁקֻטָה כָּל הָאָרֶץ: **רַע לָהֵן**. שְׁהֵיוּ מוֹסִיפִים זְכוּיֹת: **וְרַע לְעוֹלָם**. שְׁהֵיוּ מְגַנְנִים
עַל דּוֹרָן וּמוֹכִיחִין אֶת הַדּוֹר: **יֵין וְשִׁנָּה לְרִשְׁעִים**. כָּל זְמַן שְׁשׁוֹתִים וְיִשְׁנִים
אֵין חוֹטְאִין וְאֵין מְרַעִין לְבְרִיּוֹת: **לְצַדִּיקִים רַע לָהֵן**. שְׁאֵינָם עוֹסְקִין
בְּתוֹרָה: **וְרַע לְעוֹלָם**. שְׁכַשְׁהוּ מִתְּבַטְּלִים, פְּרַעְנוֹת בָּאָה לְעוֹלָם: **פְּזוּר**. שְׁהוּן
נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה וְאֵין יְכוּלִים לְהוֹעֵץ וּלְסַיֵּעַ זֶה אֶת זֶה:

פרק ח - משנה ו

הָבֵא בְּמַחְתָּרֵת. שְׁאָמְרָה תּוֹרָה יִהְיֶה: **נְדוּן עַל שֵׁם סוּפוֹ**. שְׁסוּפוּ לְהַרְגֵי אֶת
בְּעַל הַבַּיִת אִם יַעֲמִד **[יב]** כְּנִגְדּוֹ לְהַצִּיל אֶת שְׁלוֹ: **אִם יֵשׁ לוֹ דְּמִים חֵיב**. כְּגוֹן
הָאֵב הָבֵא בְּמַחְתָּרֵת עַל הַבֵּן, בְּיָדוּעַ שְׁרַחֲמֵי הָאֵב עַל הַבֵּן, לְפִיכָדֵי אֵין הַבֵּן
רְשָׁאִי לְהַרְגוֹ. וְאִם שְׁבַר הָאֵב הַחֲבִית, חֵיב לְשַׁלֵּם: **אֵין לוֹ דְּמִים פְּטוּר**.
וְשָׂאֵר כָּל אָדָם הָבֵא בְּמַחְתָּרֵת שְׁאֵם הָרְגוֹ בְּעַל הַבַּיִת אֵין לוֹ דְּמִים, אִם
שְׁבַר אֶת הַחֲבִית פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. שְׁכִינּוֹן שְׁהוּא מִתְּחִיב בְּנִפְשׁוֹ פְּטוּר מִן
הַתְּשְׁלוּמִין **[יד]**, שְׁאֵין אָדָם מֵת וּמִשְׁלָם:

ואלו הן שמצילין אותן בנפשן. שמצילין אותן מן העברה בנפשן, שנתן רשות לכל אדם להרגם כדי להצילן מן העברה: **הרודף אחר חברו להרגו**. דכתיב אצל נערה המארסה (דברים כב) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, מקיש רוצח לנערה מארסה, מה נערה מארסה נתן להצילה בנפשו, אף רוצח נתן להצילו בנפשו. ונערה מארסה נפקא לן מקרא דכתיב (שם) צעקה הנערה המארסה ואין מושיע לה, הא יש מושיע לה חיב להושיעה בכל דבר שיכול להצילה: **ואחר הזכור**. נפקא לן דאמר קרא (שם) ולנערה לא תעשה דבר, נער כתיב חסר ה"א, זה זכור [זט]. והוא הדין לכל חיבי כרתות ומיתות בית דין שבעריות [זי], שמצילין אותן בנפשן, דכתיב (שם) חטא מות. חטא, אלו חיבי כרתות. מות, אלו חיבי מיתות בית דין [יח]: **אבל הרודף אחר הבהמה**. אף על פי שדומה לעריות: **והמחיל את השבת והעובד עבודה זרה**. אף על פי ששניהם כופרים בעקר: **אין מצילין אותם בנפשן**. וכל שכן שאר חיבי כרתות ומיתות בית דין שאינן של עריות, שאין מצילין אותם בנפשם, ואין מתיר להרגן כלל עד שיעברו עברה בעדים ויהיו חיבים מיתה בבית דין:

ואלו הן הנשרפים. הבא על אשה ובתה. על אשה שכבר נשא בתה, דהיינו חמותו: **ובת כהן**. וכו' בת כהן שזנתה היא בשרפה: **יש בכלל אשה ובתה**. כלומר באשה ובתה כתיבא שרפה בהדיא (ויקרא כ) ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה וגוי באש ישראל, ומנה ילפינן כלהו הנד נמי דאיתנהו בשרפה: **בתו**. מאנוסתו, דלאו בת אשתו היא דלחיב עליה משום בת אשתו, דהא לאו בת אשתו היא: **בת בתו ובת בנו**. שהיו לו מאנוסתו: **בת אשתו**. בין שהיא בתו בין שהיא חורגתו: **וחמותו**. אף על גב דתנא לה רישא בהדיא הבא על אשה שנשא בתה, ולא מדרשא אתיא, אידי דתני

בְּהַדָּ כְּלָלָא אַם חַמּוּתוֹ וְאַם חַמּוּ דְאַתְיָא מִדְרָשָׁא, תְּנָא נְמִי אַגְבִּי רַהֲטָא חַמּוּתוֹ בְּהַדָּהּ: **כְּבִשׁ עֲלֵינוּ**. אַחַז רֵאשׁוּ שֶׁל חֲבֵרוֹ וַתְּקִיפוּ בְּתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁלֹּא יוּכַל לְהָרִים רֵאשׁוֹ: **שְׂסָה**. גְּרָה: **הַשִּׁיד**. שְׁאַחַז הַנְּחֹשׁ בְּיָדוֹ וְהוֹלִיכּוּ וְהַגִּיעַ שְׁנֵי הַנְּחֹשׁ לַגּוּף שֶׁל חֲבֵרוֹ: **רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב**. דְּסַבֵּר אָרְס נְחֹשׁ בְּשֵׁנָיו עוֹמֵד, וּמְכִינּוֹן שֶׁהַגִּיעַ שְׁנֵי הַנְּחֹשׁ בְּבִשְׂרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ הוּי כְּאֵלוֹ הֶרְגוּ וְחִיב: **וְחַכְמַיִם פּוֹטְרִין**. דְּקָא סַבְרִי אָרְס נְחֹשׁ מַעְצָמוֹ הוּא מְקִיא, הַלְּפָדָּ לָאוּ אִיהוּ קְטִלִיה אֶלָּא גְרָמָא בְּעֵלְמָא הוּא **(ג)** וּפְטוּר. וְהַלְכָה פְּחַכְמַיִם: **וְאַמְדוּהוּ לְמִיתָה**. אֲבָל אֲמַדוּהוּ תַחֲלָה לְחַיִּים, אֶפְלוֹ לְרַבְּנָן פְּטוּר: **וְהַקֵּל מִמָּה שֶׁהִיָּה**. וְחִזְרוּ וְאַמְדוּהוּ לְחַיִּים: **שְׂרָגְלִים לְדַבֵּר**. שֶׁלֹּא מֵת מִחַמַּת מִכָּה זֶה:

פרק ט - משנה ב

וְהִיָּה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית עַל לְבוֹ וּמֵת פְּטוּר. דִּתְרַתִּי בְּעֵינָן, שְׂיָהָא מִתְכַּוֵּן לְמַכַּת מִיתָה וְגַם שְׂיִכְנּוּ מִכַּת מִיתָה **(ז)**: **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אֶפְלוֹ נִתְכַּוֵּן לְהַרְגֵּ אֶת זֶה**. לָאוּ אִסִּיפָא דְמַלְתָּא דְתַנָּא קַמָּא קֵאִי, אַהָא דְקֵאֲמַר תְּנָא קַמָּא נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹת אֶת הַגְּדוֹל וְהִיָּה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית אֶת הַגְּדוֹל וְהַלְכָה עַל הַקָּטָן וּמֵת חִיב, דָּאִי אַהָא קֵאִי, רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטְרֵי מְבַעֵי לִיה, וְלָמָּה לִיה לְמַהֲדַר וּלְפָרוּשֵׁי אֶפְלוֹ נִתְכַּוֵּן לְהַרְגֵּ אֶת זֶה וְהַרְגֵּ אֶת זֶה, הָא בְּפָרוּשׁ אֶמְרוּ תְּנָא קַמָּא, וּמֵאִי אֶפְלוֹ. אֶלָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן אַרִישָׁא קֵאִי, נִתְכַּוֵּן לְהַרְגֵּ אֶת הַבְּהֵמָה וְהַרְגֵּ אֶת הָאָדָם פְּטוּר, הָא נִתְכַּוֵּן לְהַרְגֵּ אֶת הָאָדָם **(ח)** וְהַרְגֵּ אָדָם אַחֵר חִיב, וְעַלֵּה קֵאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶפְלוֹ נִתְכַּוֵּן לְהַרְגֵּ אֶת זֶה וְהַרְגֵּ אֶת זֶה פְּטוּר. וְהַלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן:

פרק ט - משנה ג

רוֹצֵחַ שֶׁנִּתְעַרַב בְּאַחֵרִים. כְּגוֹן שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים וְיָצָא חֵץ מִבֵּינֵיהֶם וְהַרְגֵּ, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. וְאַפְלוֹ אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם מְחַזֵּק בְּחִסְדוֹת וּבְיָדוּעַ שֶׁהוּא לֹא זָרַק חֵץ, אֶפְלוֹ הִכִּי לֹא מְחִיבִין לִיה לְאִידָד בְּחִזְקָה זֶה: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכַפֵּה**. מִתְּנִיתִין חֲסוּרֵי מַחְסְרָא וְהִכִּי קִתְּנִי, וְשׁוֹר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרַב בְּשׁוּרִים אַחֵרִים, סוֹקְלִים אוֹתָם, דְּהָא עַל כְּרַחֲדָ כְּלָהּ אֲסוּרִים בְּהַנָּאָה וְאַפְלוֹ הוּ אֶלְפִי, מִפְּנֵי זֶה הַמְעַרְבֵּ בְּהוּ, הַלְּפָדָּ סוֹקְלִין אֶת כָּלֵם כְּדִי שֶׁתִּתְקִים מִצּוֹת סְקִילָה בְּמַחְיָב בָּהּ. **[רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר]** כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכַפֵּה, וְאִין צְרִידָ לְסַקְלוֹ **(ט)**, אֶלָּא כּוֹנְסִין אוֹתָן לְחַדְרָ וְהוּ מֵתִים בְּרַעֲב. וְאִין הַלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בְּסִיף**. שֶׁהַחֲנֵק חָמוּר **(יב)**: **וְחַכְמַיִם**

פרק

ט

משנה

ד

מי שנתחייב שתי מיתות. כגון שעבר עברה קלה ונגמר דינו לעברה קלה, וחזר ועבר עברה חמורה, סלקא דעתך אמינא כיון דנגמר דינו לעברה קלה, האי גברא קטילא הוא, קמשמע לן [יד]: עבר עברה שיש בה שתי מיתות. כגון חמותו, והיא אשת איש: נדון בחמורה. בשרפה, מפני שהיא חמותו, ולא כאשת איש שהיא בחנק: נדון בזקה הראשונה. באותו אסור שהזקק תחלה להזהר ולפרש ממנו הוא נדון. אבל לא באסור הבא עליו אחרון, ואף על פי שהוא חמור, דקסבר רבי יוסי אין אסור חל על אסור, ואפלו חמור על הקל. ואם נשא בת אלמנה שהיתה תחלה חמותו [טו] כשהיתה פנויה ואחר כך נשאת, נדון בשרפה [טו]. ואם היתה אשת איש ואחר כך נעשית חמותו, נדון בחנק כמיתה של אשת איש שהיתה תחלה. ואין הלכה כרבי יוסי

פרק

ט

משנה

ה

מי שלקה ושנה. שלקה שתי פעמים על עברה שחייבים עליה כרת [יז], שכל חייבי כרתות לוקים. כשיחזר ויעשה אותה עברה עצמה [יח] פעם שלישית [יט]: מכניסין אותו לכפה. מקום כשעור קומת אדם ולא יותר [כ]. ומאכילין אותו תחלה לחם צר ומים לחץ עד שיקטנו בני מעיו, והדר מאכילין אותו שערים שנופחות במעיו עד שפרסו נבקעת: שלא בעדים. שלא בעדות שיהיה מחייב עליה מיתה. ומכל מקום ידוע לבית דין שהדבר אמת שבודאי הרג, אלא שהכחשו העדים בבדיקות או שלא היתה שם התראה מספקת: ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. תחלה, ואחר כך מאכילין אותו שערים עד שפרסו נבקעת. והינו רישא. ומה שחסר זה גלה זה:

הגונב את הקסוה. אחד מפלי שרת. מלשון קשות הנסד [כב] (במדבר ד): והמקלל בקוסם. המברך את השם בשם עבודה זרה: והבועל ארמית. נכרית: קנאים פוגעים בו. המקנאים קנאתו של מקום היו הורגים אותו [כד]. והוא שתהיה הנכרית בת נכרית, ובשעת מעשה, ובפני עשרה מישראל. ואם חסר אחד מן התנאים הללו אסור להרגו. אבל ענשו מפרש על פי נביא, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה. ומלקין אותו ארבע מלקיות מדברי סופרים, משום נדה, משום שפחה משום נכרית, משום זונה [כה]: פרחי כהנה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרח בהם: בגזירין. בקעיות של עצים: רבי עקיבא אומר בחנק. נאמר כאן (במדבר א) והזר הקרב יומת, ונאמר להלן (דברים יג) והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת, מה להלן בחנק אף כאן בחנק: וחכמים אומרים בידי שמים. נאמר כאן יומת, ונאמר להלן (במדבר יז) כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות, מה להלן בידי שמים [כח] אף כאן בידי שמים. והלכה כחכמים. ומיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת, שהכרת יש עליו ענש לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי, ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ורש"י כתב בפרק במה מדליקין (שבת דף כח) דמיתה בידי שמים ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי, כרת אית ביה תרתי, ימיו נכרתים והולך ערירי. ומחבי מיתה בידי שמים שעל עסקי מקדש וקדשים הם אחד עשר, ואלו הן, האוכל טבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה, וזר שאכל תרומה, וזר וטמא [כט] וטבול יום ששמשו, ומחסר כפורים, ומחסר בגדים, ושלא קדש ידים ורגלים, ושתיי יין, ופרועי ראש. קצת מהם נאמר מיתה בהם בפרוש, וקצתם למדום רבותינו מפי הקבלה בגזרה שוה ובהקש:

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפלו אלו שנתחייבו מיתה בבית דין מפני רשעתן, יש להם חלק לעולם הבא. ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הבא אחר תחית המתים, שעתידיים לחיות ולעמוד בגופם ובגופשם חיים נצחיים, פחמה וכלבנה וכוכבים, כדמיתי בגמרא בהאי פרקא,

מתים שעתידים לחיות אין חוזרין לעפרן. והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה. ומפני שאין כל ישראל שוין בו, אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפני קטנו, משום הכי קתני יש להם חלק: **האומר אין בתחית המתים מן התורה.** בגמרא קאמר, וכל כד למה, תנא, הוא כפר בתחית המתים, לפיכך לא יהיה לו חלק בתחית המתים. ומכאן אני מוכיח שעולם הבא האמור במשנה זו אינו העולם שהנשמות מנחות בו בזמן הזה, אלא העולם של תחית המתים כדפרשית: **אפיקורס.** שמבזה תלמידי חכמים. וכל שכן המבזה התורה עצמה: **בספרים החיצונים.** ספרי מינים, כגון ספרי אריסטו היווני וחבריו [ד]. ובכלל זה הקורא בספר דברי הימים של מלכי נכרים ובשירים של עגבים ודברי חשק שאין בהם חכמה ולא תועלת אלא אבוד זמן בלבד: **והלוחש על המפה.** וברוקק בלבד הוא דאין לו חלק לעולם הבא, לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה: **וההוגה את השם.** של ארבע אותיות כמו שהוא נכתב:

פרק י - משנה ב

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות. אף על פי שגדולים וחכמים היו, אין להם חלק לעולם הבא. שלא היתה אמונתם שלמה. ואף על גב דבלעם מאמות העולם הנה, ואנו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא תנו, משום דקימא לו חסידי אמות העולם יש להם חלק לעולם הבא, אשמעינן דבלעם לאו מחסידי אמות העולם הוא:

פרק י - משנה ג

שנאמר לא ידון רוחי באדם, לא דין ולא רוח. שאין עומדים בדין ואין להם רוח לחיות עם הצדיקים שיש להם חלק: **כרתי בריתי עלי זבח.** שפרתו ברית עם המקום עלי זבחים ושלמים, דכתיב (שמות כד) ויזבחו זבחים שלמים, וכתיב (שם) ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית: **אין עתידים לחזור.** במקום שגלו. והא דאמרין שירמיה החזירן ויאשיהו בן אמון מלך עליהם, לא כלן חזרו אלא מקצתו:

יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל. בָּנִים שְׂאִינָם עוֹלִים בְּתַחֲתֵי הַמֵּתִים, וְנִדְחִין כַּמִּדְיָחִין: עַד שֶׁיְהִיוּ מִדִּיחִיהָ מֵאוֹתָהּ הָעִיר. דְּכַתִּיב וַיִּדְיָחוּ אֶת יוֹשְׁבֵי עִירָם, וְלֹא יוֹשְׁבֵי עִיר אַחֲרֶת: וּמֵאוֹתוֹ הַשַּׁבָּט. דְּכַתִּיב מִקֶּרְבֶּךָ, מִקֶּרֶב הַשַּׁבָּט עֲצָמוֹ: וְעַד שֶׁיִּדְחַר רַבָּה. שֶׁל עִיר. דְּכַתִּיב יוֹשְׁבֵי עִירָם, דְּמִשְׁמַע יְשׁוּבָה שֶׁל עִיר דְּהֵינּוּ רַבָּה: הָרִי אֱלוֹ כִּיחִידִים. שֶׁעֲבָדוּ עֲבוּדָה זָרָה. וַיִּדּוּנוּ בְּסִקִּילָה וּמְמוֹנָן פְּלִט: וְצָרִיכִים. אֲנָשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת: שְׁנֵי עֲדִים וְהִתְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. שֶׁהֵיוּ מְרַבִּים לָהֶם בְּתֵי דִינָן {יט}, וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שֶׁעֲבָד עֲבוּדָה זָרָה בְּעֲדִים וְהִתְרָאָה מִפְּרִישִׁים אוֹתָן עַד שֶׁיִּרְאוּ אִם הֵם רַבָּה שֶׁל עִיר, מְבִיאִין אוֹתָן לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל {כ} וְגוֹמְרִין דִּינָן שָׁם, וְהוֹרְגִים אוֹתָם בְּסִיף וּמְמוֹנָן אֲבָד. וְאִם לֹא נִמְצְאוּ רַבָּה שֶׁל עִיר, דְּנִין אוֹתָן בְּסִקִּילָה וּמְמוֹנָן פְּלִט:

הַחֲמֻרָת וְהַגְּמָלָת. שֶׁיִּרְאֵה שֶׁל חֲמֻרִים וְשֶׁל גְּמָלִים שֶׁנִּשְׁתַּהוּ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם {כא}, הָיוּ לָהּ בְּכָלל יוֹשְׁבֵי עִירָם: הָרִי אֱלוֹ מְצִילִין. אִם רַב אֲנָשֵׁי הָעִיר הִדְּחוּ וּמַעוּט לֹא הִדְּחוּ, וְחֲמֻרִים וְגְמָלִים שֶׁלֹּא הִדְּחוּ מִשְׁלִימִין אֶת הַמַּעֲט לַעֲשׂוֹתָן רַב, הָרִי אֱלוֹ מְצִילִין, שֶׁאִין מְמוֹנָן אֲבָד אֶלָּא נְדוּנִין כִּיחִידִים. וְהוּא הַדִּין דְּגוֹרְמִין נְמִי לַעֲשׂוֹת עִיר הַנִּדְּחָת, אִם הִדְּחוּ עִמָּם לַעֲשׂוֹתָם רַב, אֶלָּא דְּתַנָּא אֲזַכּוּתָא קָא מְהַדְר. וְעוֹד דְּהָא פְּסִיקָא לִיהַ טְפִי, דְּסַתָּם חֲמֻרָת וְגְמָלָת אִין דַּעְתָּן מְעַרְבָת עִם בְּנֵי הָעִיר שֶׁיְהִיוּ נִדְּחִין עִמָּהוּן:

רְחוּב. פְּלִטָא גְדוּלָה: הִיא רְחוּבָה חוּצָה לָהּ. אִם מְקוּם קְבוּץ בְּנֵי הָעִיר הִיא חוּצָה לָהּ, כּוֹנְסִים אוֹתָהּ לְתוֹךְ הָעִיר, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ רְחוּב בְּתוֹכָהּ: הַקְּדָשׁוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ יִפְדּוּ. כְּלוּמַר אִין נִשְׂרָפִים אֶלָּא צָרִיכִים פְּדִיָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַהַקְּדָשׁוֹת: וְתִרּוּמוֹת יִרְקָבוּ. בְּגִמְרָא מוֹקְמִינָן לָהּ בְּתִירוּמָה בְּיַד כַּהֵן, דְּמִמּוֹן כַּהֵן הוּא וְחַל עָלֶיהָ אֲסוּר דַּעֲרֵר הַנִּדְּחָת. וּמִיָּהוּ לֹא הֵיוּ הַתִּירוּמוֹת נִשְׂרָפִים כְּשֶׁאֵר שְׁלָלָהּ, דְּלֹא מְזַלְזְלִין בָּהּ פְּלִי הַאי, לְפִיכֹךְ יִרְקָבוּ. וְאִם

תְּרוּמָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל הִיא, שֶׁלֹּל גְבוּלָה הוּא וְתַנְתֵּן לְכַהֵן שְׁבַעִיר אַחֲרַת [כו] :
וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. אֵף עַל גֵּב דְּמָמוֹן יִשְׂרָאֵל הוּא [כז] שֶׁהָרִי הוּא נֶאֱכָל לְיִשְׂרָאֵל,
הוֹאִיל וְקִדָּשׁ אֶקְרִי, לֹא יִשְׂרָף אֶלָּא יִגָּזוּ: כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ. אָמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן וְכוּ' גְרָסִינָן. וְלֹא גְרָסִינָן שֶׁנֶּאֱמַר כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ: לֹא תַעֲשֶׂה גִנוֹת
וּפְרֻדִּסִּים. דְּעוּד, לְגַמְרֵי מִשְׁמַע: לְכַמוּ שֶׁהִיָּתָה. בְּיָשׁוּב בְּתֵימִים: אֲבָל נַעֲשִׂית
הִיא גִנוֹת וּפְרֻדִּסִּים. וְהִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

יא

פרק

א

משנה

-

יא

פרק

אלו הן הנחנקין. ממרא על פי בית דין. שמסרב על דברי בית דין הגדול
שבשפת הגזית: וזוממי בת פהו. אף על פי שהם באים לחיבה שרפה, אין
נדונים אלא במיתה שהיו מחיבים את בועלה שהוא בחנק, כשאר הבא
על אשת איש, דכתיב (ויקרא כא) היא באש תשרף, היא ולא בועלה. וזוממיה
ילפינן מפאשר זמם לעשות לאחיו, ולא לאחותו: ובועלה. לבת פהו
כשהיא נשואה. אבל ארוסה, היא ובועלה בסקילה: שהמקלל לאחר
מיתה חיב. דכתיב (שם כ) אביו ואמו קלל, וקרא יתרא הוא לרבות לאחר
מיתה: והמכה לאחר מיתה פטור. דהא לא מחיב עד שיעשה בו חבורה,
ואין חבורה לאחר מיתה [ד]: עד שיכניסנו לרשותו. דכתיב (שמות כא)
ונמצא בידו, ואין ידו אלא רשותו, וכן הוא אומר (במדבר כא) ויקח את כל
ארכו מידו: וישתמש בו. תשמיש שיש בו שנה פרוטה. ותנא קמא מחיב
אפלו בתשמיש שהוא פחות משנה פרוטה. והלכה כתנא קמא: הגונב את
בנו. טעמיהו דרבנן דפטרי, דכתיב ונמצא בידו, וקרא יתרא הוא, דהא
כתיב (דברים כד) כי ימצא איש, אלא למדרש מנה פרט לזה שהוא מצוי.
והלכה פחכמים: רבי יהודה מחיב. דכתיב (שם) מאחיו מבני ישראל,
מאחיו למעוטי עבדים, מבני ישראל, אי כתב בני ישראל הוה ממעטינן מי
שחציו עבד וחציו בן חורין, השתא דכתיב מבני ישראל, מעוטא אחרינא,
ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות. ורבנן סברי, מאחיו לאו למעוטי
עבדים [ז], דהא אחים הם במצות, אלא בני ישראל למעוטי עבדים, מבני
ישראל למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. והלכה פחכמים:

פרק יא - משנה ב

שְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִינִין הָיוּ שָׁם. בִּירוּשָׁלַיִם, דְּמִשְׁתַּעֲי בָּהּ קָרָא וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ: אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת. הוּא שָׁעַר מְזַרְחֵי שְׁלֹפְנַיִם מִן הַחֵיל, לִפְנֵי עֶזְרַת נָשִׁים [ח]: וְאֶחָד יוֹשֵׁב. לְמַעַלָּה הַיְמָנוּ, כְּשֶׁעָבְרוּ עֶזְרַת נָשִׁים וּבָאִים לִפְתַח עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל: וְאֶחָד יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית. שֶׁהִיא בְּנוּיָה בְּתוֹךְ הָעֶזְרָה חֲצִיָּה בְּקֶדֶשׁ וְחֲצִיָּה בַחֵל: בָּאִים לָזֶה שָׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת. זָקֵן זֶה שֶׁהוֹרָה בְּעִירוֹ וְנִחְלְקוּ בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ עָלָיו וְהִזְקִיקוּן הַכְּתוּב לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם, בָּאִים הוּא וּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ לָזֶה בֵּית דִּין שָׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, שֶׁהָרִי בּוֹ פּוֹגְעִים תְּחַלֵּה: תִּלְמִיד שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת. תִּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְנִחְלַק עַל בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ וּבָאוּ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וְשָׁאֲלוּ וְחִזְרוּ לְעִירוֹ וְהוֹרָה כְּבִתְחִלָּה, פְּטוֹר, שָׁאִין לָהֶם לְסַמְךָ עַל הוֹרָאָתוֹ, וְהַתוֹרָה לֹא חִיְבָה אֶלָּא מְפָלָא וּמְמַחָה [יב] לְבֵית דִּין, כְּדִילְפִינָן מִכִּי יִפְלֵא מְמַךְ, בְּמִפְלֵא שֶׁבְּבֵית דִּין הַכְּתוּב מְדַבֵּר: נִמְצָא חֲמֵרוֹ קָלוּ. חֲמֵר הָעֵבֶרָה שֶׁעָבַר וְהוֹרָה אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה מוֹסֵף עַל הַהֲמָרָא שֶׁהֲמָרָה עַל פִּי בֵּית דִּין, הִיא נַעֲשִׂית לּוֹ קָלָא לְפִטְרוֹ מִן הַמִּיתָה, שָׁאֵם הָיָה זָקֵן שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְהֲמָרָה עַל פִּי בֵּית דִּין הָיָה חִיב מִיתָה:

פרק יא - משנה ג

הַאֹמֵר אֵין תְּפִלִּין וְכוּ' פְּטוֹר. שָׁאִין זֶה הוֹרָאָה. דְּזִיל קָרִי בִּי רַב הוּא: חֲמֵשׁ טוֹטְפוֹת. יֵשׁ הוֹרָאָה. וְאֶף עַל פִּי שָׁאִין דְּבַר זֶה אֶלָּא לְהוֹסִיף עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים, חִיב, שֶׁבְּמִדְרַשׁ סוֹפְרִים [לְטַטְפֵת לְטַטְפֵת] לְטוֹטְפֵת [טו] כְּתִיב, הָרִי כָּאֵן אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת:

פרק יא - משנה ד

וְלֹא בְּבֵית דִּין שֶׁבִּיבְנָה. שָׁאֲלוּ לְבֵית דִּין שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית וְאָמְרוּ לוֹ, וְחִזְרוּ לְעִירוֹ וְשָׁהָה שָׁם יָמִים רַבִּים עַד שֶׁגָּלְתָה סִנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה לְבִיבְנָה וְאָחַר כָּךְ הוֹרָה כְּבִתְחִלָּה, אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בִּיבְנָה [יז], אֶף עַל פִּי שֶׁסִּנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה

שָׁם, וְאָף עַל פִּי שְׁעֵדוֹן הַבַּיִת קִזְּם, כִּיּוֹן שְׁסִנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה אֵינָהּ יוֹשֶׁבֶת
בְּמִקוּמָה {יח} בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית:

פרק יא - משנה ה

מה שלא שמע. מה שלא נאמר בנבואה לשום נביא בעולם. ומה שנאמר לחברו ולא לו, ושמעה מפי חברו ובא ואמר שנאמרה לו, שני אלו נביאי השקר הם ומיתתן בחנק. דכתיב (דברים יח) אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, זה המתנבא מה שלא שמע מעולם. אשר לא צויתיו, הא לחברו צויתי, זה המתנבא מה שלא נאמר לו ונאמר לחברו {כ}. וכתוב ומת הנביא ההוא, וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק: **מייתתן בידי שמים.** דכתיב (שם) והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי, קרי ביה לא ישמע, וקרי ביה לא ישמיע, וקרי ביה לא ישמע הוא עצמו אל דברי, קרי שלשתן בכלל {כב}. וכתוב (שם) אנכי אדרש מעמו, בידי שמים:

פרק יא - משנה ו

לרשות הבעל. כגון שמסר האב לשלוחי הבעל ועדו היא בדרך, תנו לא קרינא בה בית אביה: **לאותה מיתה.** שהיו מחיבין את הנדון: **ובועלה.** כלומר, וכל הבעלים נדונים כמיתת הנבעלת, חוץ מבעל בת כהן, שהיא בשרפה והוא בחנק: